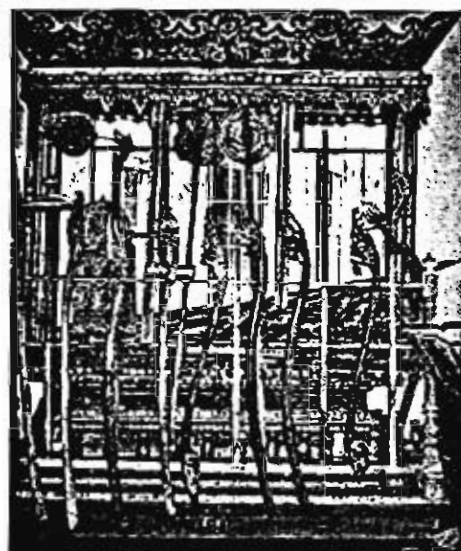

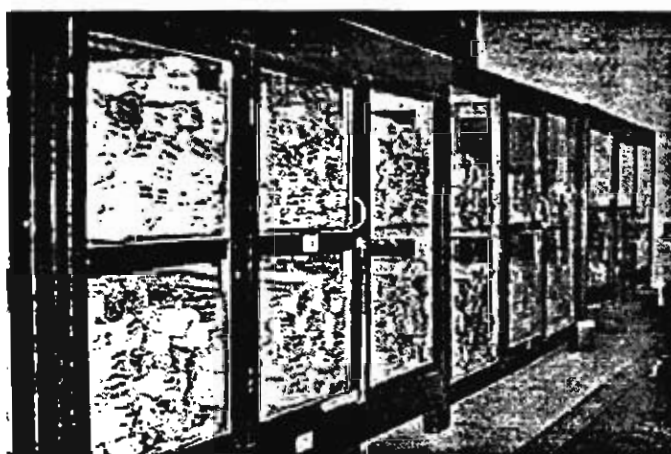
พิพิธภัณฑ์วัดโสมนัสหลวง จ.ลำปาง

โบราณวัตถุที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

คัมภีร์โบราณจำนวนมากที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนแจ่มวิทยา

ที่ตั้ง โรงเรียนแจ่มวิทยา อำเภอแจ่ม จังหวัดลำปาง 52120

ผู้ประสานงาน อาจารย์ลาวัลย์ ชุมคำ โทร. (054) 271-399

พิพิธภัณฑ์สถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนแจ่มวิทยา ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2542 โดยความร่วมมือของ คณะผู้บริหาร ครู อาจารย์ สมาคมผู้ปกครอง-ครูโรงเรียนแจ่มวิทยา ผู้ปกครองนักเรียน ชาวบ้านในอำเภอแจ่ม และหน่วยงานในท้องถิ่นอำเภอแจ่ม ร่วมกันบริจาคสิ่งของเครื่องใช้พื้นถิ่น จากนั้นในปี พ.ศ.2543 โรงเรียนแจ่มได้ ปรับสภาพอาคารเรียนเพื่อเป็นอาคารจัดแสดงใช้ชื่อว่า อาคารอตุลปัญญา เพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาทางศิลป วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในอำเภอแจ่ม ทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544 และมีการปรับปรุงการจัดแสดงโดยความร่วมมือของกรมศิลปากร ระหว่าง พ.ศ. 2544 - 2545

อาคารจัดแสดงเป็นอาคารชั้นเดียว ภายในแบ่งเนื้อหาการจัดแสดงออกเป็น 10 ส่วน เริ่มจากบนหน้าที่แนะนำ การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์ผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์, เกียรติประวัติเจ้าพ่อพญาคำลือ, ข้อมูลอำเภอแจ่ม, วัดและ โบราณสถาน, ประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อ, คนตรีพื้นบ้าน, ผ้าและการแต่งกาย, การละเล่นพื้นบ้าน, เรือน อาศัย และอาชีพและการทำมาหากิน มีคำบรรยายประกอบการจัดแสดง และมีวิทยากรนำชมโดยนักเรียนที่เป็น คณะทำงานของพิพิธภัณฑ์เป็นผู้ดำเนินการ

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้อยู่ภายใต้การดูแลของโรงเรียนแจ่มวิทยา เป็นโครงการจัดแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้ขยายผลไปสู่การเป็น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และเป็นห้องเรียนสำหรับนักเรียนในวิชาท้องถิ่นศึกษา สังกัดกลุ่มสหวิทยาเขตพญาวัน ที่ ประกอบด้วยโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตจังหวัดลำปาง จำนวน 32 โรงเรียน โดยโรงเรียนต่าง ๆ จะหมุนเวียนเดินทางมาใช้พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เพื่อเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวท้องถิ่นจากสิ่งประดิษฐ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียนมีโครงการจัดทำสิ่งพิมพ์แผ่นพับนำชมพิพิธภัณฑ์ โดยนักเรียนเป็นผู้เขียนและจัดทำ และยังมีโครงการให้หน่วยงานอื่นยืมวัตถุในพิพิธภัณฑ์ไปจัดแสดง ซึ่งที่ผ่านมามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยาเขตลำปางเป็น หน่วยงานหนึ่งที่ได้รับอนุญาตให้ยืมวัตถุจัดแสดงของโรงเรียนไปจัดแสดงศิลปวัฒนธรรม และปัจจุบันกำลังมีโครงการ ขุดค้นเมืองโบราณแจ่ม ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์ถือเป็นโครงการใหญ่และสำคัญของพิพิธภัณฑ์ โดยจะเริ่มขุดในปีการศึกษาหน้า

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การแสดงดนตรีพื้นเมือง “วงละลือจริง” ประกอบการฟ้อนรำ จ๊อยร่อ การตีกลองสะบัดชัย กลองปูล่า ฟ้อนดาบ การสืบค้นข้อมูลของนักเรียนในรายวิชา “วิถีไทย - ภูมิปัญญาไทย” ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 การประดิษฐ์เกวียนไม้จำลองจากไม้สักแกะสลักลาย เป็นงานฝีมือของนักเรียน โดยงบประมาณในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ส่วนหนึ่งก็ได้มาจากการจำหน่ายงานหัตถกรรมของนักเรียนที่นำมาฝากขายที่พิพิธภัณฑ์

แหล่งข้อมูล. การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546) และแผ่นพับประชาสัมพันธ์โรงเรียนแจ่มวิทยา กรมศิลปากร. นามานุกรมพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศไทย ภาคเหนือ (เล่ม 2). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. 2546.

พิพิธภัณฑ์วัดพระแท่นศิลาอาสน์

ที่ตั้ง 84 หมู่ 6 ตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ 53130

เจ้าอาวาส พระครูถาวรธรรมโกวิท โทร. (055) 453-569

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพระแท่นศิลาอาสน์ เดิมเป็นศาลาการเปรียญไว้สำหรับญาติโยมที่เดินทางมาไกลเพื่อทำบุญได้มาพักผ่อนตอนกลางคืน แต่ในปัจจุบันนี้การคมนาคมดีขึ้นศาลาการเปรียญแห่งนี้ไม่มีใครมาอาศัยค้างแรม จึงถูกทิ้งร้างไว้ เมื่อปี พ.ศ. 2539 พระครูสมุญเฉลิม ขยปาโล เจ้าอาวาสวัดพระแท่นศิลาอาสน์ปัจจุบัน อดีตเคยรับราชการในกรมศิลปากรตำแหน่งนายช่างศิลปกรรมได้เก็บรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้ของเก่ามาไว้ด้วยกันและจัดแสดงให้ผู้สนใจเข้าชมจนกระทั่งมีชื่อเสียง จึงมีประชาชนนำของเก่าเครื่องใช้ในสมัยโบราณมามอบให้พิพิธภัณฑ์

การจัดแสดงด้านหน้าพิพิธภัณฑ์ เป็นสวนสมุนไพรและสวนภาคไม้ดอกที่สร้างความร่มรื่นและเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้เรื่องพันธุ์ไม้ บริเวณชั้นล่างจะเป็นสถานที่จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เช่น ผ้าทออำเภอลับแล สมุนไพรแปรรูป ไม้แกะสลัก ส่วนบริเวณชั้นบนจะมีการจัดแสดงเป็น 3 ส่วน คือ วิถีชาวบ้าน วิถีชาวงัว และวิถีชาวดอย โดยรวบรวมเครื่องมือเครื่องใช้แสดงเป็นประเภทในแต่ละส่วน

นอกจากนี้ยังมีการแสดงอื่น ๆ เช่น การจัดแสดงเครื่องดนตรีไทยประเภทต่าง ๆ เช่น ระนาด ซอ กลองโบราณ เครื่องจักรสาน กระบุง กระดัง กระจาด ฆ้อง อูปกรณ์จับสัตว์น้ำ เครื่องเคลือบ เครื่องทองเหลือง เครื่องปั้นดินเผา ถ้วยชามเบญจรงค์ ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ และสิ่งที่เป็นความภูมิใจของชาวอุตรดิตถ์อีกสิ่งหนึ่งคือ ธรรมาสันทลวงซึ่งเป็นธรรมาสันแกะสลักจากไม้ที่สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงถวายให้แก่วัดพระแท่นศิลาอาสน์ในปี พ.ศ. 2543 และยังมีธรรมาสันบุษบกที่เก่าแก่ ซึ่งทางกรมศิลปากรตรวจสอบแล้วพบว่าสร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งเป็นสมบัติล้ำค่าที่คนอุตรดิตถ์หวงแหน ภายในบริเวณวัด ยังมีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ไม้กวาด ผ้าขึ้นดินจกเมืองลับแล ผลิตภัณฑ์จากกระดาษสา ผลิตภัณฑ์จากเหล็กน้ำพี้

ในการประชุมเครือข่ายฯ (ภาคเหนือ) ท่านเจ้าอาวาสได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับการทำพิพิธภัณฑ์ไว้ตอนหนึ่งว่า “.. ที่วัดพระแท่นศิลาอาสน์มีการจัดอบรมเยาวชนเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมเป็นประจำทุกเดือน และใช้พิพิธภัณฑ์เป็นสื่อกลาง เพราะฉะนั้นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นได้ส่วนใหญ่ก็ต้องตั้งใจ ถ้าไม่ตั้งใจคงล้มกันไปหมดแล้ว.. อยากให้ทุกคนได้ศึกษา และทำเพื่อเป็นวิทยาทาน เป็นการเสริมให้ส่วนรวม อย่างน้อยเมื่อมาวัดแล้วก็ให้ได้อะไรกลับไปบ้าง ไม่ใช่เข้าวัดเฉยๆ อีกส่วนหนึ่งก็ให้เป็นความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็แตกต่างกันไป .. อย่าไปมองข้างหน้าอย่างเดียว ต้องเหลียวมองข้างหลังบ้าง พยายามที่จะทบทวน ต้องอยู่กึ่งกลางและมองทั้งข้างหน้าข้างหลัง .. ความตั้งใจที่จะสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็อยากให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนแก่ส่วนรวม ถ้าบ้านมีความสุข วัดก็ดีด้วย ถ้าบ้านไม่ดี วัดก็ไม่ดี เพราะฉะนั้น 2 ส่วนนี้จะต้องประสานกัน .. ให้เด็กที่มาวัดในแต่ละอาทิตย์เขาได้ในสิ่งที่ เป็นวิทยาทานคือได้มาศึกษา อย่างที่ท่านอาจารย์ได้ปรารภว่าขาดทุนหรือไม่นั้น อาตมาว่าไม่ขาดทุนหรอก ทุกคนที่มาถือว่าเป็นกำไรหมด มาศึกษาค้นคว้า ๒ คน ๑๐ คนก็เป็นกำไร เป็นกำไรในด้านความคิดที่ไปเทียบกับสิ่งของหรือเงินทองไม่ได้ ..”

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

www.tourismthailand.org/agrotourism/north/vay3/zone1/s-silaard/index.php

www.thai.net/lahmoon_utd/tongyang/page2.htm

พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนา เชียงแสน

ที่ตั้ง วัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โทร. (054) 777-151-2

เจ้าอาวาส พระครูไพศาลพัฒนาวีรุต

เมืองเชียงแสน หรือเมืองหิรัญนครเงินยาง เป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองสืบกันมา มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และพระพุทธศาสนา มีอารยธรรมสูงส่งทั้งด้านภาษาและศิลปวัฒนธรรมประเพณี ต่อเมื่อถึงปีพุทธศักราช 2347 ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดให้กรมหลวงเทพหริรักษ์และพญาอมราชยกทัพมาตีเมืองเชียงแสนและกวาดต้อนผู้คนลงไปแบ่งไว้ยังเมืองเชียงใหม่ส่วนหนึ่ง เมืองน่านส่วนหนึ่ง เมืองลำปางส่วนหนึ่ง เมืองเวียงจันทร์ส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือไปยังกรุงเทพฯ โดยให้ไปอยู่ที่เมืองราชบุรีและสระบุรี และเมื่อคนเชียงแสนไปอยู่ที่ใดก็ได้ให้นำเอาเอกลักษณ์ศิลปผ้าทอเชียงแสนที่มีลวดลายสีสันที่เป็นรูปแบบเฉพาะมาแต่โบราณไปเผยแพร่ที่เมืองนั้นๆ ด้วย

ด้วยความตระหนักถึงความสูญเสียวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวล้านนา การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกายไปเป็นสากลนิยม รวมไปถึงการนำเอาเครื่องแต่งกายของชนกลุ่มต่าง ๆ มาแต่งปนเปกัน โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม หรือบางทีก็อ้างว่าเป็นการแต่งกายแบบล้านนาโบราณ สถาบันอุดมศึกษา 19 แห่งในภาคเหนือ จึงได้จัดสัมมนาเรื่องเครื่องแต่งกายพื้นเมืองภาคเหนือขึ้น เพื่อให้บุคคลโดยทั่วไปมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ผ้าและเครื่องแต่งกายพื้นเมืองสามารถนำไปประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม และบอกกล่าวถึงสิ่งที่ไม่ควรทำในการแต่งกายแบบล้านนา เป็นต้นว่า ใช้ผ้าโพกศีรษะ (หากไม่ใช่ชุดแบบไทยลื้อ ไทยจีน ไทยใหญ่) เสียบดอกไม้ไหว้สุ่มเต็มศีรษะ ใช้ผ้าพาดบ่าลากหางยาวหรือพาดแล้วใช้เข็มขัดรัดทับ (ผ้าพาดบ่าเป็นผ้าสำหรับสุภาพบุรุษเท่านั้น) ซิ่นลายทางตั้งเป็นผ้าซิ่นแบบลาวไม่ใช่แบบล้านนาไม่ควรนำมาต่อกับซิ่นตีนจกไทยวน การใช้ผ้าผาดที่ประยุกต์มาจากผ้าซิ่นและผ้าถุง

ทางวัดพระธาตุผาเงา อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยการนำของพระครูไพศาลพัฒนาวีรุต และคณะศรัทธาทั้งหลายได้เล็งเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ จึงได้จัดให้มีการส่งเสริมการทอผ้าลายพื้นเมืองเชียงแสนให้คงไว้เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปพื้นบ้าน ด้วยเห็นว่าเป็นการส่งเสริมชาวบ้านให้มีงานทำเป็นเหตุให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำนาทำไร่ ที่สำคัญคือเป็นการสืบทอดให้เยาวชนได้ศึกษาถึงความสำคัญและความงดงาม เป็นเอกลักษณ์ของล้านนาเชียงแสนที่สืบทอดมาแต่โบราณ จึงได้ร่วมกันจัดตั้ง "พิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนา เชียงแสน" ขึ้นเป็นผลสำเร็จเมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2539 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์ผ้าทอโบราณ ส่งเสริมการทอผ้าแบบโบราณเพื่อเป็นการส่งเสริมและมีรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ผ้าทอล้านนา เชียงแสน ได้แก่ ผ้าปักพระเวสสันดร ที่นอนของชาวไทยวน "ตุ่ง" เครื่องใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ผ้าทอลวดลายแบบต่าง ๆ เช่น ผ้าลายน้ำไหล ผ้าลายดอกผักแว่น ผ้าลายขวางดำแดง ก็ทอผ้าที่ใช้ในสมัยโบราณเป็นที่ทอมือ 4 ไม้นี้ ครวไฟที่ใช้ประกอบอาหารของชาวล้านนา ฯลฯ นอกจากนี้ทางพิพิธภัณฑ์ยังได้ส่งเสริมให้กลุ่มแม่บ้านสบคำมาทอผ้าในพิพิธภัณฑ์ด้วย

พิพิธภัณฑ์สุวรรณหอคำ

ที่ตั้ง วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีฯ หมู่ 5 บ้านห้วยพริก ต.เด่นชัย อ.เด่นชัย จ.แพร่

เจ้าอาวาส พระครูวิจิตรพัฒนารักษ์ (พระครูบานตรื ธมฺมเมธี)

เมืองแพร่ หรือเวียงโกศัย ถือได้ว่าเป็นเมืองหน้าด่าน หรือประตูสู่ล้านนาไม่ว่าจะไปยังจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง น่าน พะเยา ลำพูน แม่ฮ่องสอน “แพร่” เป็นเมืองเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ดังปรากฏชื่อเวียงโกศัยอยู่ในศิลาจารึกหลายต่อหลายแห่ง เมืองแพร่จึงเป็นสถานที่สำคัญที่นำศึกษาของนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ที่ต้องการทราบความเป็นมาของล้านนาไทย ด้วยเหตุนี้พิพิธภัณฑ์ สุวรรณหอคำ วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีฯ จึงได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อให้ลูกหลานเมืองแพร่ได้สำนึกถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบล้านนาไทย และต้องการให้คนไทยในชาติทราบว่าศิลปวัฒนธรรมของล้านนาไทยและเมืองแพร่นั้นมีคุณค่าที่จะต้องสืบสานและสืบทอดต่อไป

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ก่อตั้งโดยพระอาจารย์มนตรี ธมฺมเมธี เจ้าอาวาสวัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีฯ แม้ว่าจะมีวัยเพียง 35 ปี แต่ก็เป็พระเกจิอาจารย์ชื่อดังของจังหวัดแพร่ และเป็นพระนักพัฒนาที่สำคัญรูปหนึ่ง พระอาจารย์มนตรีได้เล็งถึงความเป็นมาของ “พิพิธภัณฑ์สุวรรณหอคำ” ไว้ดังนี้

พิพิธภัณฑ์สุวรรณหอคำ สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2528 เป็นการก่อสร้างตามแบบของศิลปกรรมล้านนา ทรงกาแล นำเอาไม้บ้านเรือนเก่า ซึ่งเป็นไม้สักทองที่ผ่านการปลุกสร้างบ้านมาแล้วไม่ต่ำกว่า 5 ปี โดยได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือบริจาคซื้อเรือนเก่าในเขต อ.เด่นชัย อ.สอง จ.แพร่ จำนวน 14 หลัง จำนวนเสา 101 ต้น สำหรับปัจจัยที่ใช้ในการก่อสร้าง ทางวัดได้รับการช่วยเหลืออุปการะจากนายธวัช รอดพร้อม อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่ พร้อมด้วยศรัทธาจากพ่อค้า ประชาชน ข้าราชการ และภาคเอกชนทั่วไปทั้งในจังหวัดแพร่และที่อื่นๆ ใช้ค่าก่อสร้างเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 9,400,000 บาท

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ใช้เป็นสถานที่รวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุของล้านนาไทย ทั้งของจังหวัดแพร่และจังหวัดในภาคเหนือ อาทิ รูปภาพเจ้านายฝ่ายเหนือ วัตถุโบราณ เครื่องศัตราวุธ ฉลองพระองค์ของเจ้านายฝ่ายเหนือ คัมภีร์กฎหมายมังรายศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของเมืองแพร่อันว่าด้วยการปกครองและการพิจารณาคดี ความต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มพระพุทธรูปทองคำ พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ซึ่งได้รับบริจาคจากประชาชนจังหวัดน่านและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งงานศิลป์เหล่านี้ เป็นงานศิลป์แบบเชียงแสนผสมกับแบบสุโขทัย เครื่องเงินสมัยต่างๆ ได้รับการบริจาคจากประชาชนศรัทธาทั่วสารทิศ เครื่องดนตรีที่เป็นของโบราณแบบล้านนาและภาคกลาง

วัตถุประสงค์ในการก่อตั้ง “พิพิธภัณฑ์สุวรรณหอคำ” ก็เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาพเก่าของเจ้าผู้ครองนครเมืองแพร่ และเจ้าเมืองฝ่ายเหนือ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ระลึกถึงคุณความดีของบรรพบุรุษและจะได้เป็นเครื่องเตือนใจความรักหวงแหนแผ่นดินไทย เพื่อเป็นการอนุรักษ์ศิลปล้านนาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีมาแต่โบราณ เป็นการอนุรักษ์ดนตรีไทยภาคกลาง ดนตรีไทยล้านนา และส่งเสริมกระตุ้นเตือนให้เยาวชนสนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์และมรดกอันล้ำค่าประจำชาติมากยิ่งขึ้น

“พิพิธภัณฑ์ สุวรรณหอคำ” เปิดให้บริการแก่นักเรียน นักศึกษา ประชาชนทั่วไป นักท่องเที่ยว นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ และผู้สนใจในศิลปวัฒนธรรมของล้านนาไทย โดยเปิดให้เข้าชมฟรีทุกวัน นอกจากนี้ยังมีการจัดนิทรรศการในโอกาสต่าง ๆ ด้วย

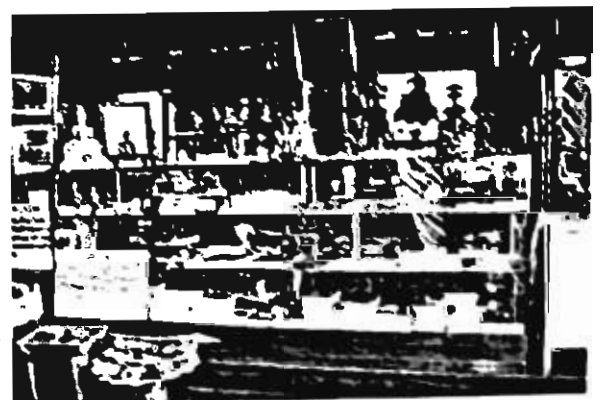
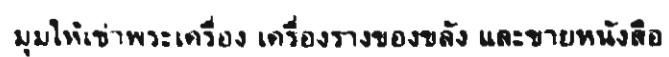
แหล่งข้อมูล: “พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีฯ ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่น “เวียงโกศัย” จากหนังสือ *อดีตในประวัติ พระครูบานตรื ธมฺมเมธี (บุญมี) และประวัติวัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรีฯ*, 2546.

พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุสุโทนมงคลคีรี จ.แพร่

ภาพถ่ายในอดีตเกี่ยวกับ จ.แพร่และล้านนา

ศูนย์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนเผ่า บ้านจะแล

ที่ตั้ง หมู่บ้านจะแล หมู่ 11 (ห้วยแม่ซ้าย) ต.แม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย

ผู้ประสานงาน ปรีสุทธา สุทรมงคล ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกระจกเงา

106 หมู่ 1 ต.แม่ยาว อ.เมือง จ.เชียงราย 57100 โทร. 053 - 737 - 912

ศูนย์วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชนเผ่า บ้านจะแล เริ่มก่อตั้งเมื่อธันวาคม พ.ศ.2545 ตั้งใจว่าจะเปิดทำการในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2546 เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่าล้านนาสำหรับนักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศ และเพื่อที่จะสะท้อนสิ่งดี ๆ ในวิถีชีวิตชนเผ่าให้แก่คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านเพื่อเขาจะได้เห็นคุณค่าและภูมิใจในตนเองมากขึ้น

สุรัชย์ ลิฟู ตัวแทนเยาวชนชนเผ่า บ้านจะแล เล่าถึงความเป็นมาของโครงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมฯ แห่งนี้ว่า “.. บ้านจะแลเป็นชุมชนชาวเขาเผ่าลาหู่ เป็นละหู่ละบาซึ่งมีอยู่แค่ 2 หมู่บ้านในเมืองไทย คือที่บ้านจะแล และคอยตุง ส่วนที่เหลือก็จะอยู่ทางฝั่งพม่าหมด หมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวคือจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาตลอด เป็นพวกฝรั่งที่มีไกด์พาเข้ามาแล้วก็จะมาเดินดูตามหมู่บ้าน ช่วงที่ผ่านมามีชาวบ้านมาคิดกันว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาหากมาไม่ตรงกับช่วงที่เป็นเทศกาลเขาก็จะไม่เห็นอะไร สิ่งที่เขาเห็นก็จะเป็นบ้านหลังคากระต๊อบแล้วก็ภาพชาวบ้าน เลี้ยงลูก คนเฒ่าคนแก่นั่งอยู่ตามบ้าน ชาวบ้านเขาก็รู้สึกว่าเขาอยากให้นักท่องเที่ยวเห็นความเป็นชนเผ่าของเขามากกว่านี้ เห็นสิ่งที่เป็นวิถี เป็นวัฒนธรรมเขามากกว่านี้ ก็เลยเป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มพิพิธภัณฑ์ตรงนี้ขึ้นมา .. อีกส่วนหนึ่งคงเป็นเรื่องของรายได้ คือเราเผลอว่าถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาแล้วมาเดินดูตามหมู่บ้าน ถ่ายรูปแล้วก็ออกไป อาหารก็ไปกินข้างนอก นอนก็ไปพักข้างนอก ก็จะไม่มียะไรที่ทิ้งไว้ที่หมู่บ้านเลย ก็เลยคุยกันว่าเราจะทำอย่างไร ส่วนหนึ่งก็มองว่าเราทำในลักษณะของการทำเป็นศูนย์ข้อมูล เป็นศูนย์วิถีชีวิต วัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลหรือเป็นพิพิธภัณฑ์หรืออะไรก็ยังไม่ทราบว่าจะออกมาในรูปแบบไหนแต่ว่าตอนนี้เราเริ่มสร้างแล้ว ...”

เนื้อหาการจัดแสดงจะมีนิทรรศการเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนเผ่า (ชาวไทยภูเขา) โดยเฉพาะชาวอาข่าและลาหู่ เนื่องจากชาวบ้านจะแลประกอบด้วยชาวอาข่า ชาวลาหู่ลาบา และชาวลาหู่ลาบ โดยที่ชาวลาหู่ลาบาเป็นหลัก นิทรรศการจะมีคำบรรยายทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ขณะนี้อยู่ในช่วงฝึกชาวบ้านเป็นฝ่ายรับแขก ยังมีอุปสรรคด้านภาษาทั้งไทยและอังกฤษ ศูนย์ฯ จะเน้นวิถีชีวิตดั้งเดิมและความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน นิทรรศการเกี่ยวกับสิ่งของที่ยังใช้ในชีวิตประจำวันโดยผู้เข้าชมจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งของที่ชาวบ้านใช้กันอย่างแท้จริง แต่ที่สำคัญคือชาวบ้านจะแลตกลงกันว่า “จะดำเนินชีวิตอย่างธรรมดา ไม่มีการจัดโชว์การใช้สิ่งของเหล่านี้เพื่อนักท่องเที่ยว”

ในอนาคตจะเพิ่มนิทรรศการด้านเทคโนโลยีเนื่องจากมีชาวบ้านจะแล 2 คน กำลังทำพิพิธภัณฑ์ออนไลน์ ร่วมกับกลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระจกเงา คิดว่าจะเพิ่มคอมพิวเตอร์สัก 2 ตัว โซลาร์เซลล์ (ปัจจุบันบ้านจะแลไม่มีไฟฟ้า) และโปรเจคเตอร์ เพื่อจะได้นำเสนอข้อมูลในรูปแบบทันสมัย และให้หนุ่มสาวบ้านจะแลได้มีประสบการณ์กับอุปกรณ์เทคโนโลยี โดยในช่วงแรกกลุ่มศิลปวัฒนธรรมกระจกเงาจะช่วยคณะกรรมการหมู่บ้านบริหารจัดการศูนย์วัฒนธรรมฯ ในอนาคตวางแผนว่าจะถอนตัวออกไปแล้วให้ชาวบ้านจะแลบริหารจัดการเองทั้งหมด โครงการนี้ได้รับงบประมาณมูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

ศูนย์วัฒนธรรมม้ง เครือข่ายชุมชนภูชี้ฟ้า

ที่ตั้ง หมู่ 10 บ้านราษฎรภักดี ตำบลตับเต่า อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย 57160

ผู้ประสานงาน นายวันชัย จรุงสกุลวงศ์ ประธานศูนย์วัฒนธรรมม้ง โทร. (053) 609-560, (06) 116-4971

ศูนย์วัฒนธรรมม้ง เครือข่ายชุมชนภูชี้ฟ้าเริ่มต้นก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2543 คาดว่าจะเปิดทำการได้ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 ความเป็นมาของศูนย์วัฒนธรรมม้งสืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกของเครือข่ายชุมชนภูชี้ฟ้าได้พูดคุยกัน และเกิดความสนใจร่วมกันที่จะสืบสานและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของชาวม้ง จึงคิดที่จะก่อตั้งศูนย์วัฒนธรรมม้ง หรือพิพิธภัณฑ์ม้งขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมม้งไปสู่คนรุ่นหลัง และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีของม้งให้คนทั่วไปได้รู้จัก

เรื่องราวที่ตั้งใจว่าจะนำเสนอได้แก่ ประวัติการก่อตั้งชุมชนม้ง วิถีชีวิตชุมชนม้งในอดีต เช่น การตีเหล็ก การตีเงิน สิ่งของเครื่องใช้ในสมัยก่อนที่หาซื้อได้ยาก และวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวม้ง วันชัย จรุงสกุลวงศ์ ประธานศูนย์วัฒนธรรมม้ง มีแนวคิดที่ว่า "... พิพิธภัณฑ์ม้งนี้เน้นเลยว่าจะเก็บวัตถุหรือว่าสิ่งของต่าง ๆ ที่เป็นม้งใช้โดยเฉพาะ ผมไม่อยากจะให้เป็นแบบเทคโนโลยี หรือเป็นทางพื้นเมือง หรือมีของเผ่าอื่นมาแทรกอยู่ด้วย อยากจะให้แยกเป็นของเผ่าม้งโดยเฉพาะ ... ตอนนี้อยู่รับบริจาคมาจากหมู่บ้านเครือข่ายเป็นบางส่วน บางส่วนที่เราสามารถหาได้เราก็ไปหามา ขอบริจาคทางเขาวชนของเครือข่ายเขาวชนภูชี้ฟ้า เราก็ไปหามาเสริมด้วยเป็นบางส่วน การไปหาของก็จะขอบริจาคแล้วก็ไปสืบประวัติว่า ใช้มานานเท่าไร ใช้อย่างไร เขียนบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าคนบริจาคคือใคร บางส่วนที่ชาวบ้านหาไม่ได้เราก็จะให้หมู่บ้านเครือข่ายทำมาหมู่บ้านละ 1 อย่าง ทำขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการ เราอาจจะไปสืบจากคนเผ่าคนเก่าว่าเมื่อก่อนทำอะไร ทำอย่างไร เขาก็บอกว่าการทอผ้านั้นต้องทำอย่างนี้ เครื่องทอผ้าทำอย่างนี้ ลักษณะของเครื่องทอผ้าเป็นอย่างนี้ ๆ ก็คิดมาแล้วให้คนทำขึ้นมาหมู่บ้านละ 1 อย่างนำมาไว้ตรงนี้ "

ตามแผนงานที่วางไว้ พิพิธภัณฑ์ที่จะตั้งขึ้นมีทั้งหมด 6 หลัง แต่ละหลังก็จะมุ่งหลังคาและทำผนังด้วยวัสดุที่ต่าง ๆ กัน เช่น มุงหลังคาด้วยแผ่นดินเหนียว ใบไม้ใหญ่ หญ้าคา ผนังเป็นไม้ไผ่ผาครึ่งประคบกัน ผนังไม้ไผ่สานลาย มีแผนว่าจะวางแผนตามแบบชีวิตของม้งจริง ๆ เช่น ในบ้านม้งมีห้องนอนเตียงนอนอยู่ที่ไหน ที่เลี้ยงมืออยู่ที่ไหน ที่เลี้ยงหมู เลี้ยงสัตว์ ที่เก็บของ ที่เป็นคอกม้า ตรงไหนเป็นอะไรก็จะวางไว้เป็นจุด ๆ ให้เหมือนกับสมัยก่อน ส่วนที่เป็นของใช้ก็จะนำมาตั้งวางไว้แล้วก็จะเขียนชื่อ เขียนประวัติ การใช้งานเป็นอย่างไร นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกเช่น จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมของชาวม้ง จัดกิจกรรมส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตให้กับเขาวชนม้ง การแสดงวิถีชีวิตของชุมชนม้งในอดีต เช่น การตีเหล็ก ตีเงิน ทำแคนม้ง ปักผ้าม้ง ฯลฯ

เรื่องราวได้บอกถึงสำเนาตรงนี้ก็จะเป็นส่วนหนึ่งของศูนย์วัฒนธรรมม้ง ซึ่งจะมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างประกอบไปด้วยกัน เป็นต้นว่า มีสวนสมุนไพร มีการสอนภาษาม้ง มีการส่งเสริมอาชีพ รายได้ของพิพิธภัณฑ์อาจจะมาจากการบริจาค การขายสินค้า หรืออาจมาจากการสร้างที่พักแบบพื้นบ้านหรือรีสอร์ท มาจากกการขายอาหารพื้นบ้าน มาจากการใส่ชุดม้งถ่ายรูป และอีกหลายอย่าง หากทำได้สำเร็จก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเป็นตลาดแห่งหนึ่งของชุมชนนี้นั่นเอง

แหล่งข้อมูล การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14-15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ. 2546)

พิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณสบันงา

ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ 185/3 ถ.วัวลาย ต.หายยา อ.เมือง จ.เชียงใหม่

โทร. (053) 215-026

ผู้ประสานงาน อัครเดช นาคบัลลังก์ โทร. (01) 883-6713

พิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณสบันงา เกิดจากความร่วมมือระหว่างศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่ และนักสะสมผ้าโบราณ คือนายอัครเดชและนางใจสรวณ นาคบัลลังก์ เปิดให้เข้าชมครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2545

อาคารจัดแสดงเป็นอาคารชั้นเดียวพื้นคอนกรีต ลักษณะเป็นห้องโถงยาว สถาปัตยกรรมเป็นแบบล้านนาประยุกต์ แบ่งพื้นที่การใช้งานเป็นพื้นที่ตอนหน้าของอาคารเป็นห้องโถงต้อนรับ มีโต๊ะจำหน่ายบัตรเข้าชมพื้นที่จำหน่ายของที่ระลึกและเป็นจุดนัดพบสำหรับผู้เข้าชมของพิพิธภัณฑ์ก่อนเข้าชมในห้องจัดแสดง ถัดจากห้องโถงต้อนรับจะมีผ้ามาวนสีด้ากัน เมื่อเปิดม่านดังกล่าวเข้าไป คือพื้นที่ส่วนจัดแสดง พื้นที่ส่วนนี้มีการปรับสภาพให้เป็นห้องจัดแสดงด้วยการไม่เปิดหน้าต่าง เพื่อให้สามารถควบคุมแสงสว่างที่ออกแบบสำหรับส่วนจัดแสดงได้และใช้การติดตั้งเครื่องปรับอากาศเพื่อการถ่ายเทอากาศภายในห้องจัดแสดง และรักษาสภาพของผ้าโบราณที่จัดแสดงไม่ให้เสื่อมสภาพเพราะการเปลี่ยนแปลงของอากาศ

ลักษณะการจัดแสดงประกอบด้วย ผ้าโบราณอายุนับร้อยปี จำนวนกว่า 1,000 รายการ ภาพถ่ายโบราณ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทอผ้าของกลุ่มชนต่าง ๆ เครื่องประดับโบราณ ฯลฯ พร้อมเสียงบรรยายประกอบแต่ละจุด ซึ่งผู้เข้าชมจะรับทราบถึงเรื่องราวของกลุ่มชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เป็นเจ้าของประดิษฐกรรมสิ่งทอนั้น

พิพิธภัณฑ์ผ้าโบราณสบันงา บริหารงานโดยเอกชน ซึ่งงบประมาณเป็นการร่วมลงทุนดำเนินการในส่วนของการดูแลรักษาสถานที่ ส่วนหนึ่งมาจากการจำหน่ายบัตรเข้าชม ซึ่งในแต่ละวันมีนักท่องเที่ยวมาเข้าชมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากศูนย์วัฒนธรรมเป็นที่จัดชั้นโดกดินเนอร์ที่ได้รับความนิยมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

กรมศิลปากร. นามานุกรมพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศไทย ภาคเหนือ (เล่ม 2). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ, 2546.

พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุหริภุญไชย

ที่ตั้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน 51000 โทร. (053) 561-148

ผู้ประสานงาน พระมหาบุญโชติ อินทจักร เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดลำพูน

นายวิรัตน์ กันชวัญ นักวิชาการวัฒนธรรม จังหวัดลำพูน โทร. (01) 882-2815

พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุหริภุญไชยจัดสร้างขึ้นเพื่อรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่พบในจังหวัดลำพูน และในพื้นที่ใกล้เคียง เนื่องจากวัดได้รับบริจาคและสะสมวัตถุมาอย่างต่อเนื่อง วัดได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในจังหวัดลำพูนและพื้นที่ใกล้เคียงในการสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 อันเป็นช่วงที่พระราชมหาเจติยาภิบาล (ไพฑูริย์ ฐิริวิบุโล) เป็นเจ้าอาวาส และเปิดให้ประชาชนเข้าชมเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2541

อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุหริภุญไชย เป็นอาคารสถาปัตยกรรมทรงวิหารล้านนาประยุกต์ ซึ่งมีชื่อว่า “อาคารพิพิธภัณฑ์ 50 ปี ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)” การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เป็นการจัดแสดงวัตถุตามหมวดหมู่ ประเภทของสิ่งของ มีทั้งที่จัดวางอยู่ในตู้และวางบนแท่นฐาน วัตถุจัดแสดงประกอบด้วย พระพุทธรูป พระพิมพ์ สิ่งของเครื่องใช้ เหริยญกษาปณ์ ชิ้นส่วนปูนปั้นประกอบอาคาร ศิลปวัตถุจัดแสดงเหล่านี้ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว พร้อมทั้งมีป้ายบรรยายภาษาไทยบางรายการ

ด้านนอกอาคารจัดแสดง ยังมีส่วนระเบียงคตที่เป็นสถานที่จัดเก็บโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุประเภทเครื่องไม้ แกะสลัก อาทิ เครื่องสูงจำลอง สัตภัณฑ์ และวัดยังมีโครงการปรับปรุงพื้นที่ส่วนระเบียงคตดังกล่าวเป็นส่วนจัดแสดงเพิ่มเติมต่อไป

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

14 - 15 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

กรมศิลปากร. นามานุกรมพิพิธภัณฑ์สถานในประเทศไทย ภาคเหนือ (เล่ม 2). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร

สำนักพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ. 2546.

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย

ที่ตั้ง วัดมหาชัย พระอารามหลวง ตำบลตลาด อำเภอเมืองฯ จังหวัดมหาสารคาม

โทร. (043) 925-786, (09) 944-6491

ผู้ประสานงาน: พระครูปลัดอุทัย อุทโย ผู้ช่วยเจ้าอาวาส (ฝ่ายวิชาการ)

นายทองหล้า สุนทร ประธานกรรมการวัดมหาชัย

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย มีจุดกำเนิดมาจากการเก็บสะสมโบราณวัตถุท้องถิ่นอีสานที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 โดยพระอริยานุวัตร เขมจารี เจ้าอาวาสรูปที่ 19 สาเหตุที่ท่านเริ่มต้นเก็บสะสมโบราณวัตถุท้องถิ่นอีสานนั้น เนื่องมาจากท่านได้เห็นชาวต่างประเทศได้มาแวะที่วัดมหาชัยมีวัตถุโบราณของเก่าอยู่ในรถเป็นจำนวนมาก ท่านถามว่าสิ่งของเหล่านี้ ได้มาจากไหน ทางผู้นำคณะชาวต่างประเทศตอบว่า ได้มาจากชาวบ้านบ้าง วัดบ้าง ท่านเห็นว่ามีมรดกชาติและศิลปวัตถุของบรรพบุรุษชาวอีสานก็จะหมดไป จึงได้ปรึกษานายบุญช่วย อัครถาวร ได้จัดหายานพาหนะมาถวายให้ท่านไปสำรวจเก็บมารักษาไว้ที่วัดมหาชัย โดยมีพัฒนาการดังนี้คือ

พ.ศ.2513 เมื่อรวบรวมโบราณวัตถุได้จำนวนหนึ่ง จึงได้จัดตั้งเป็นศูนย์อนุรักษ์วัฒนธรรมคดีขึ้น โดยร่วมมือกับวิทยาลัยครูมหาสารคาม ปี พ.ศ.2509 จัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย ต่อมาปี พ.ศ.2525 จึงได้ตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือวัดมหาชัย โดยกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดตั้งขึ้น โดยมีมหาวิทยาลัยมหาสารคามและสถาบันราชภัฏให้ความสนับสนุนช่วยเหลือทุกอย่างเพื่อให้เป็นแหล่งค้นคว้าของนิสิตนักศึกษาของทั้งสองสถาบันนี้และสถานศึกษาอื่นๆ ด้วย

อาคารจัดแสดงมี 2 ชั้น โดยมีโบราณวัตถุที่สามารถจำแนกออกได้เป็นกลุ่มๆ ได้ดังนี้คือ กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มใบเสมาหินสมัยทวารวดี กลุ่มปฏิมากรรม กลุ่มพระพุทธรูปไม้แกะสลัก กลุ่มเอกสารโบราณ ชั้นล่างจัดแสดงโบราณวัตถุประเภทตู้พระธรรมลายทอง ในตู้กระจกขนาดเล็กจัดแสดงภาชนะดินเผาทั้งที่มีอายุอยู่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ ไหเคลือบสีน้ำตาลแบบเตาบุรีรัมย์ ซึ่งมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 – 17 นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ใบลานจำนวนมากที่ห่อด้วยผ้าห่อคัมภีร์ เก็บรักษาไว้อย่างดีในตู้กระจกทรงสูง ส่วนชั้น 2 มีตู้กระจกอยู่หลายตู้เช่นกัน บางตู้จัดแสดงเปลือกหอยทะเลที่มีขนาดใหญ่มาก บางตู้จัดแสดงหินบด และภาชนะดินเผา อีกด้านหนึ่งจัดแสดงไหเคลือบสีน้ำตาลกว่า 30 ใบ พระพุทธรูป และเทวรูปต่างๆ

ปัญหา อุปสรรค และความต้องการของพิพิธภัณฑ์แห่งนี้คือยังขาดบุคลากรที่จะดูแลอาคาร และงบประมาณสำหรับดูแลรักษาสถานที่ จัดจ้างบุคลากร และจัดพิมพ์เอกสารเผยแพร่ความรู้ ข้อสังเกตโดยภาพรวม พิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เนื่องจากมีโบราณวัตถุที่หลากหลาย ทั้งประเภทสมัยก่อนประวัติศาสตร์ และสมัยประวัติศาสตร์ รวมไปถึงคัมภีร์ใบลานจำนวนมาก ที่เหมาะสำหรับการศึกษาวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้จะต้องพัฒนาขึ้นไปอีกคือ เรื่องของรูปแบบหรือลักษณะของการจัดแสดงที่จะสื่อให้ผู้เข้าชมเข้าใจถึงเรื่องราวและความสัมพันธ์ของโบราณวัตถุแต่ละกลุ่ม อีกประเด็นหนึ่งคือเนื้อหาเชิงลึกของโบราณวัตถุแต่ละประเภทว่ามีความเป็นมาอย่างไร หรือผลิตขึ้นเพื่อประโยชน์อะไร

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 31 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

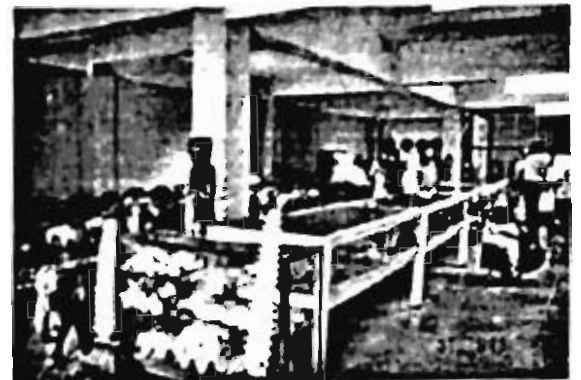
27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดักสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช จังหวัดมหาสารคาม

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546), แผ่นพับแนะนำวัดมหาชัย

พิพิธภัณฑ์วัดมหาชัย จ.มหาสารคาม

ตำกิริใบลานจำนวนมากที่เก็บสะสมไว้

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ปลากลายเป็นหินอายุ 160 ล้านปี

ที่ตั้ง วัดโพธิ์นิมาน (วัดป่าพุทธบุตร)

93 หมู่ 7 บ้านโพธิ์นิมาน ตำบลกุดสิมคุ่มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

เจ้าอาวาส พระอาจารย์ศักดิ์ดา ธัมมโรโต โทร. 01 - 059 - 0732

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้เริ่มต้นขึ้นราวปี พ.ศ.2541 โดยในเวลานั้น พระอาจารย์ศักดิ์ดา ธัมมโรโต ได้ค้นพบฟอสซิลของปลาโบราณที่ภูน้ำจั้น บ้านดงเหนือ ต.เหล่าใหญ่ อ.ภูผามาศ จ.กาฬสินธุ์ ท่านจึงได้แจ้งไปยัง ดร. วราวุธ สุธีธร นักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณีให้ได้รับทราบ ต่อมาเมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2541 ดร.วราวุธ ได้เดินทางมาตรวจพบฟอสซิลดังกล่าว จึงทำให้ทราบว่า เป็นฟอสซิลของปลาโบราณชนิดหนึ่งที่มีชื่อ "เลปิโดเทส" ปลานี้มีชีวิตรอดอยู่เมื่อราว 160 ล้านปีก่อน ปัจจุบันได้สูญพันธุ์ไปแล้ว จากนั้นไม่นานนัก ได้มีชาวบ้านจำนวนหนึ่งนำฟอสซิลของปลาโบราณนี้ มามอบให้แก่ทางวัด ทางวัดจึงได้เริ่มจัดหาสถานที่เก็บรักษาฟอสซิลเหล่านี้ไว้

ในเดือนมีนาคม พ.ศ.2544 คณะสำรวจจดโนเสาร์ไทย-ฝรั่งเศส นำทีมโดย ดร.วราวุธ สุธีธร และดร.เลียวเนล เควิน ได้มาสำรวจและขุดค้นอย่างเป็นระบบ และได้นำฟอสซิลและไม้กลายเป็นหินบางส่วนจากการขุดค้นมาเก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์นิมาน พร้อมกับมีคณะสำรวจฯ ได้จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาฟอสซิลดังกล่าวให้แก่ทางวัด ปัจจุบันฟอสซิลและข้อมูลได้จัดแสดงอยู่ที่ "ศาลาพิพิธภัณฑ์ปลานินอายุ 160 ล้านปี"

สำหรับเนื้อหาที่จัดแสดงนั้น จะเน้นนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับฟอสซิลของปลาโบราณ "เลปิโดเทส" ซึ่งมีชีวิตรอดอยู่เมื่อ 160 ล้านปีมาแล้ว นอกจากนี้ยังจัดแสดงสิ่งของทางธรณีวิทยาอื่นๆ อีก เช่น มวลสารฟอก (มะพร้าวกรอก) หอยกลายเป็นหิน กระดองเต่าโบราณ กระดูกซี่โครงไดโนเสาร์กินพืช ฟันช้าง ไม้กลายเป็นหิน และแร่เทคไทท์ เป็นต้น สำหรับโบราณวัตถุที่จัดแสดงได้แก่ คัมภีร์ใบลาน และเครื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้จัดแสดงอยู่ภายใน "ศาลาพิพิธภัณฑ์ปลานินอายุ 160 ล้านปี"

เจ้าอาวาสผู้ริเริ่มจัดตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ขึ้น คือเจ้าอธิการศักดิ์ดา ธัมมโรโต ประวัติดของท่านคือ เดิมท่านชื่อนายศักดิ์ดา แสนพาน เกิดเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2511 ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ที่ 2 บ้านกุดสิมคุ่มใหม่ ต.กุดสิมคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ อุปสมบทเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2535 และได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งวัดป่าพุทธบุตรในปี พ.ศ. 2540 และในโอกาสที่ท่านได้พบฟอสซิลของปลาโบราณ จึงได้มีการศึกษาร่วมกันกับ ดร.วราวุธ สุธีธร นักธรณีวิทยา กรมทรัพยากรธรณี และได้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นมาเพื่อเก็บรักษาฟอสซิลที่พบ

ปี พ.ศ. 2545 พระอาจารย์ศักดิ์ดา ธัมมโรโต ได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการจากกรมการศาสนาให้สามารถจัดตั้งวัดได้ ภายใต้ชื่อใหม่ว่า "วัดโพธิ์นิมาน (วัดป่าพุทธบุตร)" และท่านได้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในปี พ.ศ. 2546 สำหรับผลงานของท่านที่ผ่านมาโดยสังเขปก็คือ ท่านได้ก่อตั้งศูนย์ปฏิบัติธรรมพุทธบุตรขึ้นเพื่ออบรมจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนตั้งแต่ปี พ.ศ.2538

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 29 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดักสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช จังหวัดมหาสารคาม

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

หนังสือแนะนำวัดโพธิ์นิมาน (วัดป่าพุทธบุตร), โดย พระศักดิ์ดา ธัมมโรโต, 2546.

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นผู้ไท

ที่ตั้ง วัดสิมนาโก ตำบลนาโก อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดอุบลราชธานี

เจ้าอาวาส พระครูฤทธิธรรมาภินันท์ โทร. (043) 851-038

สิ่งของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีทั้งที่เป็นสมบัติเก่าแก่ของวัดและที่ได้มาจากการบริจาคของชาวบ้านผู้ไท มีอาคารจัดแสดง 2 หลัง อาคารหลังแรกเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวด้านหน้าอาคารมีป้ายชื่อ "พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นผู้ไท วัดสิมนาโก" จัดทำโดยชาวบ้านนาโก ร่วมกับนิสิตไทยคดี (มนุษย์) พ.9 มมส. อาคารนี้จัดมีรูปแบบการจัดแสดงที่แบ่งประเภทของสิ่งของไว้เป็นกลุ่มๆ เช่น มุมหนึ่งจัดแสดงภาพเกี่ยวกับชาวผู้ไท อีกมุมหนึ่งจัดแสดงไหหมอมเค็สใบสีน้ำตาลประเภทต่างๆ มุมหนึ่งจัดแสดงตะเกียงลานและเครื่องพิมพ์ดีดโบราณ อีกมุมหนึ่งจัดแสดงเครื่องดนตรีพื้นบ้านแบบต่างๆ และเครื่องจักรสาน เป็นต้น โดยมากแล้วสิ่งของแต่ละชิ้นจะมีคำอธิบายสั้น ๆ ติดอยู่เพื่อให้ผู้เข้าชมทราบว่สิ่งนี้สิ่งนั้นคืออะไร

อาคารหลังที่ 2 เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว รูปแบบของการจัดแสดงของอาคารหลังนี้คล้ายคลึงกับอาคารหลังแรก คือจะเป็นในลักษณะการจัดวางสิ่งของเป็นกลุ่มๆ ตามประเภทของสิ่งของ ซึ่งโดยมากจะถูกจัดแสดงไว้ในตู้กระจก ส่วนชิ้นที่ใหญ่ๆ ก็จะถูกจัดแสดงอยู่เป็นกลุ่มๆ เช่นกัน สิ่งของที่จัดแสดงในตู้กระจก เช่น ผ้าลายซิดโบราณจำนวนมาก ซึ่งเป็นผ้าของชาวผู้ไทที่บ้านนาโก ผ้าไหมโบราณ หนังสือโบราณเรื่องอานิลงค์การทำบุญต่างๆ และนิทานชาดก เหรียญเงินโบราณมีทั้งเงินฮาง-เงินฮู และเงินเหรียญแบบปัจจุบัน ธนบัตรเก่าทั้งของไทยและต่างประเทศ เปลือกหอยทะเล ภาชนะดินเผาและเครื่องถ้วยแบบต่างๆ เป็นต้น ส่วนโบราณวัตถุชิ้นใหญ่ๆ นั้น เช่น ตู้พระไตรปิฎกโบราณ รถม้า โบระกา ภาพแกะสลักไม้ และลายไม้ฉลุ เป็นต้น สิ่งของโดยมากจะมีคำอธิบายสั้นๆ ให้ผู้ชมพอทราบว่าสิ่งนี้คืออะไร

ข้อสังเกตเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นผู้ไท วัดสิมนาโก เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีศักยภาพในเรื่องจำนวนสิ่งของ ขณะที่เรื่องข้อมูลของสิ่งของที่จัดแสดงยังคงเป็นข้อมูลพื้น ๆ คือมีคำอธิบายแค่พอให้รู้ว่เป็นอะไร แต่ยังขาดการเน้นในรายละเอียดของตัวสิ่งของแต่ละชิ้นว่าได้อะไรมาอย่างไร และมีประโยชน์หรือใช้ทำอะไร ประเด็นที่สำคัญคือ พิพิธภัณฑ์นำเอาชื่อ "ผู้ไท" เป็นชื่อของพิพิธภัณฑ์ ทำให้ผู้ที่จะมาเข้าชมอาจนึกไปได้ว่าถ้ามาดูพิพิธภัณฑ์แล้วน่าจะได้อะไรกลับไปว่า "ผู้ไท" เป็นใคร มาจากที่ไหน มาทำอะไร และอย่างไร ปัจจุบันมีรูปแบบทางวัฒนธรรมแตกต่างจากชนกลุ่มอื่นอย่างไร แต่เมื่อได้ไปชมพิพิธภัณฑ์แล้ว ก็ยังไม่ได้ข้อมูลอะไรเลยเกี่ยวกับชาวผู้ไท นอกจากที่ได้รู้จักว่เครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้านของชาวผู้ไทที่บ้านนาโกนั้นมีอะไรบ้าง

ดังนั้นสิ่งที่พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ควรจะเน้นคือข้อมูลเกี่ยวกับชาวผู้ไทในบ้านนาโก ซึ่งเชื่อว่าพระที่เป็นวิทยากรหรือชาวบ้านเองคงมีความรู้ตรงนี้มาก เพียงแต่ขาดการเรียบเรียงออกมาเป็นหนังสือ หากผู้ที่มาชมต้องการได้ความรู้ อาจจะต้องใช้วิธีการซักถามจากตัวบุคคลมากกว่าที่จะอ่านคำอธิบาย ข้อที่นำสังเกตอีกประการหนึ่งคือ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ยังขาดความรู้เกี่ยวกับอายุสมัยของโบราณวัตถุแต่ละประเภท ซึ่งบางชิ้นยังกำหนดอายุผิดจากความจริงไปมาก สิ่งที่คุณย่มาช่วยวิทยาสีวรรธอาจช่วยพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ได้คือ แนะนำแนวทางการจัดแสดงโดยเน้นที่การบอกเล่าเรื่องราวของชาวผู้ไทที่บ้านนาโกเป็นประเด็นหลักผ่านทางสิ่งของที่จัดแสดงซึ่งก็มีอยู่อย่างหลากหลาย

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 29 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดักลิตา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช จังหวัดมหาสารคาม

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นผู้ไท วัดสิมนาโก จ.กาฬสินธุ์

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

ผ้าทอพื้นเมืองของชาวผู้ไท

บ้านเกวียนมุก พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขง

ที่ตั้ง 10 ถนนตลาดแคน ตำบลตลาดแคน อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร 49000 โทร.(042) 613 - 647

เจ้าของ นายสมศักดิ์ ศรีบุญเรือง โทร. (01) 369 - 8724

คุณสมศักดิ์ ศรีบุญเรือง ผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เล่าถึงความเป็นมาของบ้านเกวียนมุก พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านอีสานสองฝั่งโขงว่าเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนที่ทำโดยลำพัง ก่อตั้งขึ้นด้วยความผูกพันกับคุณตาซึ่งเป็นคนอีสานเป็นนายอ้อย ตามที่คุณตาท่านเล่าให้ฟัง คุณพ่อของท่านเป็นคนกรุงเทพฯ แล้วก็ได้มานุกเบิกภาคอีสานสมัยโบราณ และด้วยใจรักเก็บสะสมมาตั้งแต่เล็ก ๆ

ด้วยความผูกพัน 2 ประการนี้ จึงทำให้อยากที่จะทำพิพิธภัณฑ์ หลังจากได้สะสมมาก็ได้สะสมอย่างจริงจัง จนกระทั่งชาวบ้านขนานนามว่า "บ้านของเก่า" โดยเก็บสะสมทุกอย่างที่เป็นของเก่า ของพื้นบ้านของไร่อะไรต่าง ๆ ซึ่งได้มาจากหลายทางด้วยกันคือ ทั้งซื้อ ขอ แลกเปลี่ยน แล้วก็ยังมีผู้มอบให้บ้าง หลังจากสะสมมา 10 กว่าก็มีข้าวของมากมายจนไม่รู้จะเก็บไว้ที่ไหน บางส่วนก็ฝากไว้ตามบ้านญาติ เขาก็ไล่ให้เอาไปเก็บที่อื่นเพราะมันรกแล้วก็มีปัญหาเรื่องปลวกเรื่องอะไรต่าง ๆ ต่อมาเนื่องจากได้รับมรดกเป็นที่ดินขนาด 10 ไร่ จึงตอนแรกยังเป็นพื้นที่ป่าอยู่เลยถางที่ปลูกเรือนหญ้าคาไว้เก็บข้าวของพวกนี้ เริ่มจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 และเปิดอย่างไม่เป็นทางการเมื่อปี พ.ศ.2541

พิพิธภัณฑ์จัดแสดงแบ่งเป็นอาคารต่าง ๆ หลังแรกเป็นเรือนพื้นบ้าน จัดแสดงของใช้ในครัวเรือนของชาวอีสาน เครื่องปั้นดินเผา สิ่งของเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต เครื่องมือช่าง เครื่องมือทอผ้า เครื่องดักสัตว์ ฯลฯ หลังที่ 2 เป็นเรือนของเก่า จัดแสดงเครื่องถ้วยโอโรราม มีทั้งชามตราไก่ ชามจากเวียดนาม ชามจากจีน เครื่องเงินเครื่องโลหะ เงินตราโบราณ ตราช้าง เคาริด ขวานหินอะไรต่าง ๆ รวมถึงฟอสซิลไดโนเสาร์บางส่วน นอกเหนือจากนั้นยังมีโรงเก็บเกวียนอยู่อีก 3 หลังด้วยกัน เป็นเกวียนอีสานเหนือซึ่งพบได้ทางแถบมหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ เลย มุกดาหาร มีเกวียนทั้งหมด 120 เล่ม แต่หลังจากเก็บไว้แล้วมีปัญหาเรื่องปลวกก็เลยถอดเก็บไว้เป็นส่วนมาก เกวียนที่ประกอบและจัดแสดงไว้มีเกือบ 20 เล่ม เหตุที่หลงใหลในเกวียนก็เพราะว่าเกวียนแต่ละบ้านแต่ละท้องถิ่นที่ลักษณะจะแตกต่างกันตามภูมิประเทศตามการใช้งาน นอกจากนี้ก็มีโรงสีข้าว โรงสีข้าวขนาดกลางจัดแสดงพวกเครื่องมือทำนา แอก ไถ ที่ทำด้วยไม้เป็นของสมัยโบราณก็จัดแสดงไว้ นอกจากนั้นก็มีไม้กลายเป็นหินที่จัดแสดงไว้กลางแจ้ง

คุณสมศักดิ์กล่าวทิ้งท้ายไว้ว่า "... การดำเนินงานพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านโดยลำพังนั้นรู้สึกว่ายากแต่ก็ทำด้วยใจรัก สิ่งที่ยากยิ่งกว่าคือการดูแลรักษาซึ่งยากมากแต่ก็หนีไม่พ้นเพราะทำมาจนป่านนี้แล้วก็ต้องทำต่อไป ตลอดเวลา 7-8 ปีที่ผ่านมา ก็มีคนมาทำอยู่คนเดียว ... ทุกวันนี้ก็เปิดให้เข้าชมโดยไม่ได้เก็บค่าอะไร มีนักเรียนมาจากหลายจังหวัด ครูบาอาจารย์ก็สนใจมาดู จากผลงานที่ทำมา 10 กว่าปีก็ภูมิใจอยู่นิด ๆ ว่าเราได้เป็นประกายไฟเล็ก ๆ ได้ช่วย อบต. หลายแห่ง ได้ช่วยครูบาอาจารย์ให้ไปจัดมูลนิธิศิลปวัฒนธรรม จัดศูนย์วัฒนธรรม ผมก็ได้ไปช่วยแนะนำบ้างตามที่พอจะช่วยให้ ... มาถึงวันนี้ก็รู้สึกเหนื่อยเหนื่อย เมื่อมีผู้คนเห็นความสำคัญ และเข้ามาช่วยเหลือบ้างตามสมควร แต่สิ่งที่ดีใจมากกว่าคือมีประชาชนแสดงความจำนงค์จะมอบสิ่งของให้และได้มอบให้แล้วหลายรายด้วยกัน ..."

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดักสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถาบันปฏิบัติการนาฏน จังหวัดมหาสารคาม
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546) และแผนพับประชาสัมพันธ์ "บ้านเกวียนมุก"

พิพิธภัณฑ์บ้านบึงสา

ที่ตั้ง บ้านบึงสา หมู่ 3 ตำบลจันทรีเพ็ญ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

ผู้ประสานงาน พระครูโสมณขันติพลากร (ทรงศักดิ์ ขันติโก) เจ้าอาวาสวัดถ้ำพระผาปอง
บ้านข้าวสูง ตำบลกกตูม อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

พระครูโสมณขันติพลากร (ทรงศักดิ์ ขันติโก) เจ้าอาวาสวัดถ้ำพระผาปอง หรือชาวบ้านมักจะเรียกขานนามท่านว่าอาจารย์แจ้ว เล่าถึงความเป็นมา และแรงบันดาลใจในการริเริ่มก่อตั้งพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เมื่อ ปี พ.ศ. 2542 ว่า

“ เนื่องจากหมู่บ้านบึงสา - บ้านนาหลวง ตำบลจันทรีเพ็ญ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร และหมู่บ้านใกล้เคียงหลายหมู่บ้าน มีแหล่งโบราณวัตถุที่มีอายุไม่น้อยกว่า 2500 ปีมาแล้ว โดยพวกคนหาของเก่าโบราณไปขาย จึงได้ขุดค้นพบแหล่งโบราณวัตถุต่าง ๆ อันเป็นจำนวนมาก ที่มีค่ามากทางโบราณคดี ในการขุดค้นพบสิ่งของต่าง ๆ ในครั้งนั้น มีของใช้เป็นจำนวนมากมาย ไม่น้อยกว่า 15 แหล่ง แต่ละแหล่งมีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ขึ้นไป ส่วนที่พบอันเป็นจำนวนมากที่สุดคือ เครื่องมือเหล็ก รองลงมาเป็นเครื่องปั้นดินเผา ถูกปิดมีหลายสี เครื่องประดับกำไลแขน กิไลคอ ลูกกระพวน สำริด สิ่งเหล่านี้โดนพวกหาของเก่าขุดไปขาย ขุดค้นกันเกลื่อน ทั้งเศษเหล็กเศษเครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ เกลื่อนไปทั่วเมื่อต้นปี พ.ศ. 2542

ข้าพเจ้าเมื่อได้ทราบข่าวก็ไปดูตามแหล่งต่าง ๆ จึงเกิดมีความรู้สึกขึ้นว่าเสียหายมาก ที่ของสมบัติอันล้ำค่าทางด้านโบราณคดีจะถูกทำลายไปเพราะคนที่ขุดค้นหาของเก่าโบราณไปขายเพื่อให้ได้เงินอันเป็นสิ่งตอบแทนที่เล็กน้อยเท่านั้น ดังนั้นทุกวิถีทางที่ข้าพเจ้าทำได้เพื่อการอนุรักษ์และรักษาในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็ทำมาจนสุดความสามารถมาโดยตลอด จนปัจจุบันนี้ก็ได้รับรวบรวมสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นเท่าที่จะเก็บรักษาไว้เป็นอันมาก จึงมีความคิดริเริ่มที่จะจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ขึ้นที่บ้านบึงสา ในที่ธรณีสงฆ์ ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ซึ่งมีเนื้อที่จำนวนมากพอสมควร ตามรูปแบบที่วางแผนเอาไว้เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกล้ำค่าทางโบราณคดีของชาติสืบต่อไปนานเท่านานในการข้างหน้า

ไม่ทราบว่าคุณความตั้งใจอันนี้ไปสำเร็จกันตอนไหนก็ไม่ทราบ หรือว่าได้แค่ตั้งใจในส่วนนี้ แต่ส่วนที่รวบรวมรักษานั้นได้ทำมาตั้งแต่วันที่ได้ทราบข่าวจน ขณะนี้ ก็ได้จัดเก็บรวบรวมเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นชั่วคราวที่วัดบ้านบึงสา และได้มอบให้ทางหอแก้ว จังหวัดมุกดาหารไปจัดแสดง และที่มหาวิทยาลัยเกษตร จังหวัดสกลนคร ไปแสดงเป็นบางส่วน ซึ่งในที่วัดบึงสานั้น ทางราชภัฏสกลนคร และมหาวิทยาลัยศิลปากร กรุงเทพฯ ก็ส่งนักศึกษามาศึกษาแล้วหลายครั้ง ข้าพเจ้าใคร่ขอความร่วมมือจากทุกท่านที่ได้เห็นได้ในเรื่องนี้กรุณาได้ช่วยกัน อนุรักษ์ในสิ่งเหล่านี้ร่วมกัน สมบัติเหล่านี้มีค่ามากทางโบราณคดี ที่มีคุณค่าหาประมาณมิได้ ให้อยู่กับบ้านกับเมืองสืบต่อไป ฯลฯ .. ”

พิพิธภัณฑ์บ้านบึงสาเปิดให้เข้าชมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2543 การบริหารงานและดูแลจัดการพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนกระทั่งปัจจุบันอยู่ภายใต้การดูแลจัดการของพระครูโสมณขันติพลากร วัดถ้ำพระผาปอง โดยท่านจะเป็นวิทยากรนำชมพิพิธภัณฑ์ให้แก่ผู้ที่มาเยี่ยมชมด้วย

แหล่งข้อมูล: ประวัติพิพิธภัณฑ์ และประวัติบ้านบึงสา บ้านนาหลวง ต.จันทรีเพ็ญ อ.เต่างอย จ.สกลนคร

จัดทำโดย พระครูโสมณขันติพลากร (ทรงศักดิ์ ขันติโก) วัดถ้ำพระผาปอง บ้านข้าวสูง ต.กกตูม อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดกสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถาบันปฏิบัติการนาฏน จังหวัดมหาสารคาม

ห้องเก็บคัมภีร์โบราณ วัดท่าม่วง

ที่ตั้ง วัดท่าม่วง ต.ท่าม่วง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด โท.

เจ้าอาวาส พระครูสุธรรมวรนาถ

ประวัติวัดท่าม่วง จากการบอกเล่าของชาวบ้านท่าม่วง ทำให้ทราบว่า บรรพบุรุษของราษฎรที่นี่ได้อพยพมาจากบ้านนาหงส์วนม่อน แขวงเมืองเวียงจันทน์ ประเทศลาว เมื่อประมาณปี พ.ศ.1990 สาเหตุการอพยพสืบเนื่องมาจากสงครามและความวุ่นวายในขณะนั้น ทำให้ประชาชนได้หลบหนีสงครามเข้ามาตั้งรกรากในฝั่งไทย ปัจจุบัน ในช่วงระยะแรกได้สร้างบ้านเรือนอยู่ฝั่งขวาของลำน้ำชี ประมาณ 120 ปี ซึ่งประสบปัญหาน้ำท่วมบ่อย ๆ และเป็นคั้งน้ำ น้ำกัดเซาะเป็นประจำทุกปี จึงได้อพยพข้ามฝั่งลำน้ำชีมาสร้างบ้านเรือนอยู่ที่ปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่ดอนสูง น้ำท่วมไม่ถึง เดิมเรียกว่า โนนหนามแท่ง โดยการนำของสุค-อ้าแดง และแก้ว-บัณฑา ต้นตระกูลสุทธิประภาใน ปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีคนอีกกลุ่มที่มีนามสกุลศิริร เดิมเป็นนามสกุลของข้าหลวงใหญ่สมัยนั้น ซึ่งชาวบ้านท่าม่วงเคารพนับถือ และได้มาก่อสร้างวัดที่สำคัญได้แก่

1. วัดป่า (ปัจจุบันคือวัดศกคาราม) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้านซึ่งสร้างประมาณปี พ.ศ.2110 เดิมมีลำน้ำกั้น ชาวบ้านท่าสะพานไม้ข้ามไปวัดยาวประมาณ 200 เมตร

2. วัดเหนือตั้งอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ซึ่งตั้งอยู่ที่ดอนสูงซึ่งสะดวกในการไปทำบุญซึ่งสร้างในปี พ.ศ.2112 ต่อมาได้ปล่อยให้เป็นวัดร้างเป็นเวลานานประมาณ 200 ปี

3. วัดท่าม่วง เริ่มก่อสร้างในปี พ.ศ.2114 เนื่องจากในหมู่บ้านมีประชากรเพิ่มมากขึ้น วัดในสมัยนั้นเป็นที่นิยมส่งบุตรหลานเข้าบวชเรียนหนังสือมากจึงมีการก่อสร้างวัดเพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของชุมชน

ปัจจุบันบ้านท่าม่วงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ แบ่งการปกครองเป็น 3 หมู่บ้าน มีประมาณ 300 ครัวเรือน ตั้งอยู่ที่ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ห่างจากจังหวัดร้อยเอ็ดประมาณ 26 กิโลเมตร

วัดแห่งนี้ยังไม่มีโครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ แต่ท่านเจ้าอาวาสได้เก็บสะสมคัมภีร์โบราณไว้เป็นจำนวนมาก หลวงพ่อแก้ว หรือท่านพระครูสุธรรมวรนาถ เจ้าอาวาสของวัดท่าม่วงนี้ เป็นผู้ที่มีใจรักในการอนุรักษ์คัมภีร์โบราณ ท่านได้รวบรวมคัมภีร์โบราณตามที่ต่าง ๆ มาไว้ที่วัดท่าม่วง และได้จัดทำระบบทะเบียนไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาในอนาคต และบางส่วนได้มีการนำไปอ่านไมโครฟิล์มเก็บไว้ นอกจากคัมภีร์โบราณจำนวนมากที่ห่อด้วยจีนมัดด้วยเชือกตามวิธีตามแบบโบราณคือจะไม่ผูกปมเป็นเงื่อนตาย ที่วัดท่าม่วงยังมีผ้าผืนยาว อายุ 200 ปี

แหล่งข้อมูล: อุทิศ เมืองแวง "ประวัติบ้านท่าม่วง", คำสัมภาษณ์พระครูสุธรรมวรนาถ เจ้าอาวาสวัดท่าม่วง เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2546.

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 29 สิงหาคม 2546

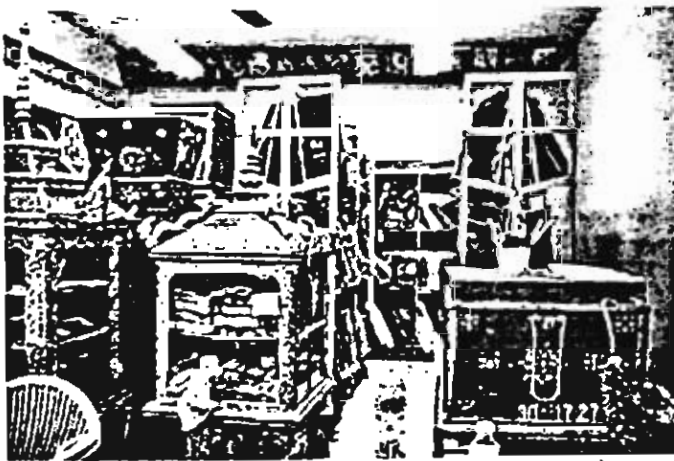
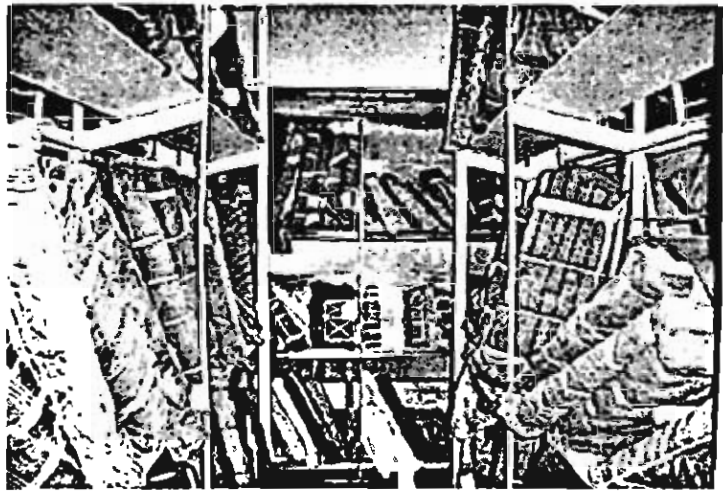
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมตักสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถาบันปฏิบัติการนาฏศิลป์ จังหวัดมหาสารคาม

พิพิธภัณฑ์วัดท่าม่วง จ.ร้อยเอ็ด

คัมภีร์ใบลานที่เก็บสะสมไว้จำนวนมาก

ตู้เก็บคัมภีร์ใบลาน

พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน

ที่ตั้ง: โรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อำเภอทมิฬนาค จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้ประสานงาน: อ.ทวี พรหมมา

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ตั้งอยู่ในโรงเรียนไตรรัตน์วิทยาคม อาคารพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว แบ่งส่วนการจัดแสดงออกเป็นส่วนๆ ตามเนื้อหาทางด้านวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น เรื่องเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ก็จะจัดแสดงกลองยาว โปงลาง เรื่องเครื่องมือดักจับสัตว์ เรื่องศาสนาความเชื่อ จัดแสดงใบเสมาหินทรายจำลอง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่นักเรียนเกี่ยวกับประเพณีและหน้าที่ของใบเสมา ซึ่งเป็นโบราณวัตถุที่พบมาในจังหวัดกาฬสินธุ์

เรื่องเครื่องเรือนพื้นบ้านอีสาน จัดแสดงบ้านแบบอีสานโดยการจำลองพื้นบ้านจริงๆ มาไว้ในห้องจัดแสดง และให้ข้อมูลว่าเรือนอีสานนั้นมีหลายแบบ แต่ละแบบก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลที่มีฐานะแตกต่างกัน เช่น เรือนที่เรียกว่า "เกย" เป็นเรือนกึ่งถาวร ราษฎรทั่วไปจะอยู่ หรือ เรือนแบบ "โง้ง" หรือ "แฝด" ซึ่งเป็นเรือนใหญ่ ก็จะเป็นของเจ้านายอาญาสี่ (อุปราช อุปวงศ์ มหาราชวงศ์ และ ราชบุตร) เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงวิถีชีวิตท้องถิ่นว่าในสมัยก่อนนั้น มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร มีศักดิ์ทางสังคมเป็นอย่างไร

นอกจากนี้ ยังได้จัดแสดงวิธีการผลิตภาชนะดินเผาแบบสุ่มไฟ และแบบใช้เตาเผา โดยสื่อโดยการสร้างแบบจำลองทั้งการสุ่มไฟ และการเผาในเตา เพื่อให้นักเรียนได้เข้าใจถึงกระบวนการในการผลิตภาชนะดินเผามีขั้นตอนและพัฒนาเป็นอย่างไร นอกจากนี้ ยังได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับข้าว ตั้งแต่เรื่องราวของพันธุ์ข้าวไปจนถึงวิธีดีข้าว เป็นต้น ส่วนมุมอื่นๆ นั้น เป็นเรื่องจัดแสดงย่อยๆ เกี่ยวกับการอยู่ไฟ สมุนไพรพื้นบ้าน หม้อต้มยา หีบคัมภีร์ใบลาน ผ้า และ เครื่องจักสานพื้นบ้าน เป็นต้น

ปัญหา อุปสรรค และความต้องการ ต้องการทุนสนับสนุนในเรื่องต่อไปนี้คือ เรื่องการดูแลบำรุงรักษาพิพิธภัณฑ์ เรื่องการเผยแพร่ข้อมูล โดยแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ เรื่องการนำข้อมูลเข้าสู่ระบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถสืบค้นข้อมูลได้

แหล่งข้อมูล : การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 4: 30 สิงหาคม 2546

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดกสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถาบันปฏิบัติการนาฏศิลป์ จังหวัดมหาสารคาม

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน
ร.ร.ไตรรัตน์วิทยาคม จ.กาฬสินธุ์

ส่วนจัดแสดงโบริสมาโบราณ

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

มุมแสดงเครื่องมือทำมาหากิน

ศูนย์วัฒนธรรมไทโส้

ที่ตั้ง บริเวณศูนย์ราชการอำเภออุทุมมลาย หมู่ 1 ตำบลอุทุมมลาย อำเภออุทุมมลาย จังหวัดสกลนคร 47210

ผู้ประสานงาน นายเสถียร เมืองทอง เทศมนตรีตำบลอุทุมมลาย ฝ่ายการศึกษาฯ

โทร. (042) 769-052, (06) 860-8422 โทรสาร (042) 769-052

ศูนย์วัฒนธรรมไทยโส้ อำเภออุทุมมลาย จังหวัดสกลนครเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2524 เปิดทำการครั้งแรกเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2525 เดิมใช้ชื่อว่า "ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไทยโส้" ความเป็นมาของศูนย์ฯ สืบเนื่องจากที่ชาวอำเภออุทุมมลายส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 75 เป็นชาวไทโส้ มีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ในปี พ.ศ.2524 นายสุวัฒน์ แสงสุทธิเศรษฐ์ นายอำเภออุทุมมลายคนที่ 7 ร่วมมือกับชาวอำเภออุทุมมลายดำเนินการก่อสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมไทยโส้ขึ้นเพื่อรวบรวม จัดแสดง และอนุรักษ์เครื่องมืตเครื่องใช้ที่ใช้ในการดำรงชีพ และเครื่องประดับชนิดต่างๆ ของบรรพบุรุษไทโส้แสดงไว้ให้นุชนรุ่นหลังได้ศึกษาสืบไป และได้กำหนดจัดงานแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยโส้ขึ้นเป็นครั้งแรก โดยใช้ชื่อว่า "งานเทศกาลโส้รำลึก" เพื่อเป็นการรักษาไว้และเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของชาวไทโส้ ซึ่งต่อมาก็คือว่าเป็นประเพณีที่ต้องจัดงานโส้รำลึกเป็นงานประจำปี โดยถือเอาวันขึ้น 4 ค่ำ เดือน 3 เป็นวันจัดงาน จัดขึ้นที่บริเวณสนามหน้าหน้าว่าการอำเภออุทุมมลาย ในวันนี้จะมีการแสดงพิธีกรรมต่างๆ ของไทโส้ครบทุกอย่าง

สิ่งของที่รวบรวมและจัดแสดงได้แก่ พระเครื่องโบราณจากกมูเมืองเก่า รูปหล่ออนุสาวรีย์พระอริยวงศาคตเจ้าเมืองอุทุมมลายมณฑล เวียงไทยโส้ สิ่งของเครื่องใช้และอาวุธต่างๆ ของเจ้าเมือง เครื่องมือประกอบอาชีพ เครื่องนุ่งห่ม เครื่องประดับ เครื่องเงิน หนังสือโบราณ เอกสารบันทึกประวัติ และพิธีกรรมต่างๆ ฯลฯ และมีวิทยากรนำชมบรรยายประกอบด้วย หากประสานงานแต่เนิ่นๆ สามารถจัดเตรียมการแสดงพิธีกรรมต่างๆ ให้ชมได้ เช่น พิธีการเยา หรือการรำโส้ทั้งบั้ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ อีกเช่น มอบทุนการศึกษาแก่ลูกหลานไทโส้ ส่งเสริมชมรมคนรักดนตรีอำเภออุทุมมลาย ผลิตผลงานเพลงพื้นบ้านทั้งภาษาถิ่นและภาษาไทยโส้ ส่งเสริมชมรมดนตรีพื้นเมือง คณะรำโส้ทั้งบั้งไปแสดงตามงานต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานเครือข่ายจัดตั้งขึ้น ส่งเสริมอาชีพกลุ่มแม่บ้าน ส่งเสริมจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนคนไทโส้

การบริหารงานจัดการศูนย์วัฒนธรรมไทยโส้มีรูปแบบเป็นคณะกรรมการ โดยมีระเบียบข้อบังคับของศูนย์วัฒนธรรมไทยโส้ที่สมาชิกร่วมกันร่างขึ้นและรับรองมาบังคับใช้ โดยดำเนินการแบบอาสาสมัคร มีเทศบาลตำบลอุทุมมลายเป็นหน่วยงานหลักที่ช่วยเหลือในการบริหารจัดการและงบประมาณร่วมกับ อบต. อีก 5 แห่ง

ในอดีตที่ผ่านมาเนื่องจากตัวอาคารเก่าและการบริหารจัดการก็ยังไม่มียหน่วยงานใดเข้ามาช่วยเหลืออย่างเต็มที่ การดำเนินงานส่วนใหญ่จะเน้นเฉพาะช่วงจัดเทศกาลโส้รำลึกประจำปี จึงกลายเป็นศูนย์วัฒนธรรมปิด นาน ๆ จะมีคณะนักศึกษาหรือหน่วยงานที่สนใจจะติดต่อมาเยี่ยมชมเป็นครั้งคราว ปัจจุบันเทศบาลตำบลอุทุมมลายได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมหลังใหม่ ใช้งบประมาณการก่อสร้าง 1,479,000 บาท เสร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2546 ขณะนี้สามารถเปิดดำเนินการให้ชมได้แล้ว

แหล่งข้อมูล การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 27-28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดักสิตา และสถาบันวิจัยสังคมฯ สถาบันปฏิบัติการนาถุน จังหวัดมหาสารคาม
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และแผนพับประชาสัมพันธ์ ศูนย์วัฒนธรรมไทยโส้

ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบ้านกรวด

ที่ตั้ง โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้ประสานงาน นายพิมาน บาลโสง โทร. (044) 679 - 098

คุณพิมาน บาลโสง ตัวแทนศูนย์วัฒนธรรมอำเภอบ้านกรวด เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับเครื่องเคลือบบ้านกรวด และความเป็นมาของศูนย์วัฒนธรรมแห่งนี้ให้ที่ประชุมเครือข่ายฯ ภาคอีสานฟังว่า เครื่องปั้นดินเผาบ้านกรวด หรือที่เรียกกันว่าเครื่องเคลือบดินเผาบ้านกรวด ก็คือ เครื่องเคลือบของเขมร หรือเครื่องเคลือบของขอมโบราณนั่นเอง พื้นที่ในอำเภอบ้านกรวดในจังหวัดบุรีรัมย์และอำเภอใกล้เคียงจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี เป็นดินแดนของอีสานตอนใต้ติดเขตกัมพูชา มีภูเขาต่งเล็กเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ในอดีตท้องถิ่นอำเภอบ้านกรวดเป็นชุมชนเขมรดั้งเดิม เรียกว่าเขมรป่าดง บ้านกรวดมีลักษณะพิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือเป็นอำเภอเล็ก ๆ ที่อยู่ติดแนวชายแดนไม่มีอะไรนอกจากป่าไม้ดงดิบที่ทึบหนา ประมาณ ปี พ.ศ.2503 ทางกรมได้ไปจัดนิคมให้ประชาชน ทำให้มีคนจากทุกสารทิศไหลบ่าเข้าไปจับจองที่ทำมาหากิน มีการขุดโค่นต้นไม้ถางป่า หลังจากนั้นก็มีคนขุดพบเครื่องเคลือบ คือ พวงโง คนโทะอะไรต่าง ๆ

ที่บ้านกรวดเป็นแหล่งผลิตเครื่องเคลือบที่ใหญ่ที่สุดของอาณาจักรขอมโบราณ ในท้องที่อำเภอบ้านกรวด อำเภอละหานทราย อำเภอประโคนชัย และบางส่วนของอำเภอกาบเชิงรวมกัน พบเตาเผาเครื่องเคลือบประมาณ 300 กว่าเตา แม้แต่ในกัมพูชาเองที่พนมกุเลน ที่เสียมเรียบ หรือเสียมราฐสมัยที่อาณาจักรขอมที่กำลังรุ่งเรืองสมัยพระนคร หรือไม่กี่อาณาจักรสมัยนครวัด นครธมอะไรต่าง ๆ ก็ไม่พบว่ามีร่องรอยของการเผาหรือเตาเผาก็ไม่มี

หลังจากที่มีการขุดค้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2522 คนก็เริ่มรู้จักมากขึ้น คนทางกรุงเทพลงโหลเข้ามาพิศมัยในสิ่งเหล่านี้มาก หลังจากปีนั้น พ.ศ. 2522 ที่การขุดค้นการจำหน่ายรู้สึกจะเป็นล่ำเป็นสันจริง ๆ นั้น คนท้องถิ่นตรงนั้นยังไม่รู้ชื่อไหนชื่อไหนเลยว่าเขาขุดอะไรออกมาขายกัน บรรทุกกันจริง ๆ แล้วก็คันรถ 10 ล้อ ขนออกไปไม่รู้เท่าไรต่อเท่าไร ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างถิ่นต่างที่ แม้แต่ที่บ้านของ มรว. คึกฤทธิ์ ก็ยังมีตู้หนึ่งที่ตั้งป้ายว่ามาจากบ้านกรวด

หลังจากนั้นมาของดี ๆ คนเขาก็เอาไปจำหน่ายกัน ส่วนของที่เหลือ ๆ ไม่มีคนซื้อแล้ว คุณพิมานและภรรยาได้พยายามช่วยกันเก็บอนุรักษ์ไว้ คุณพิมานบอกว่ารู้สึกภูมิใจที่ได้เป็นผู้เริ่มต้นเก็บรวบรวมเมื่อประมาณ พ.ศ. 2526 ปัจจุบันมีทั้งสิ้นประมาณไม่ต่ำกว่า 500 ชิ้น เก็บไว้ที่โรงเรียนบ้านกรวดวิทยาคาร ผลจากการที่ได้เก็บรวบรวมและรักษาเอาไว้ทำให้เกิดผลตามมาหลายอย่างคือ สยามสมาคมได้นำชาวต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชม ทำให้บ้านกรวดเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก เพราะที่นั่นพุดง่าย ๆ คือ เป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุดของอาณาจักรขอม ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้นำคณะคณาจารย์แล้วก็คณะนักเรียนนายร้อย จปร. เข้าเยี่ยมชม เป็นความภูมิใจของชาวบ้านที่เกิดขึ้นหลังจากเมื่อครั้งแรกเคยขุดได้ขาย อันไหนขายไม่ได้ เหยียบทิ้งทำลายทิ้งไป เราก็ไปเก็บมาไว้นาน ๆ เข้า ชาวบ้านเริ่มรู้เห็นคุณค่าของสิ่งของเหล่านี้ ขณะนี้ทุกคนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน มีการจัดงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของอำเภอบ้านกรวดนั่นคือ "งานเครื่องเคลือบพันปีประเพณีบ้านกรวด" จัดมา 11 - 12 ปีแล้ว

นอกจากนี้ยังมีหลักสูตรท้องถิ่นสอนทำเครื่องปั้นดินเผาลำหรับนักเรียน อาศัยรูปแบบเดิม ๆ มานั่นแล้วเผาเราซื้อเตาเผาไฟฟ้ามาใช้ ขณะนี้เผาได้ ทำเป็นของชำร่วยอะไรต่าง ๆ ในอนาคตหวังว่าจะไปถึงขั้นเป็นอาชีพได้ สร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไปได้

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

27 - 28 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ณ โรงแรมดกสิลา และสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช สถาบันปฏิบัติการนาฏนุ จังหวัดมหาสารคาม

ศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดระนอง

ที่ตั้ง ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดระนอง โรงเรียนพิชัยรัตนาคาร อำเภอเมือง จังหวัดระนอง 85000

โทร. (077) 811-078, (077) 821-530

ผู้ประสานงาน นายครรชิต อนุวัตรยรรยง และนางดวงใจ จิตต์บำรุงสกุล

ศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยทางโรงเรียนพิชัยรัตนาคารได้ขอรับบริจาค วัตถุสิ่งของที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมารวบรวมไว้ เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องท้องถิ่นของเรา การจัดแสดงภายในศูนย์ประกอบไปด้วย ภาพประวัติศาสตร์ของจังหวัดระนอง เครื่องมือ เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และเครื่องมือทำมาหากิน

นอกจากนี้ทางพิพิธภัณฑ์ยังสนใจการจัดแสดงเรื่องการทำเหมืองแร่ เพราะคุณดวงใจซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์เป็นคนจังหวัดระนอง แม้เพิ่งเข้ามาทำงานในศูนย์วัฒนธรรมได้เพียง 1 ปี แต่ก็สนใจจัดแสดงเรื่องการทำเหมืองแร่ เพราะบิดาของคุณดวงใจเคยทำเหมืองแร่มาก่อน และสะสมของมากมายเกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ โดยเคยมอบให้โรงเรียนและศูนย์วัฒนธรรม แต่ปรากฏว่าของที่บริจาคไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร ของบางอย่างสูญหาย และการดำเนินการของศูนย์ยังไม่ก้าวหน้า นางดวงใจจึงสนใจ และพยายามเข้าไปรื้อฟื้นและดูแลงานในส่วนนี้เป็นพิเศษ

การบริหารจัดการศูนย์อนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น จังหวัดระนองอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดระนอง แม้ว่าศูนย์ฯ จะอยู่ในเครือข่ายและได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) แต่อย่างไรก็ดีทางศูนย์ประสบปัญหาสำคัญคือเรื่องอาคารสถานที่ เนื่องจากทางโรงเรียนขาดแคลนห้องเรียนจึงให้ความสำคัญนำห้องไปใช้เพื่อการเรียนการสอนก่อน ทางศูนย์ฯ ต้องขย่ายสิ่งของอยู่เสมอตามนโยบายของผู้บริหาร

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อม

ที่ตั้ง วัดคลองท่อม ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ 81120

เจ้าอาวาส พระครูอาทรสังวรกิจ

ผู้ประสานงาน พระครูศรีธรรมมาธูร ศิริมนุญโญ รองเจ้าอาวาสวัดคลองท่อม

ชุมชนโบราณคลองท่อม เป็นชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย และสมัยประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญแห่งหนึ่งในคาบสมุทรภาคใต้ฝั่งตะวันตก ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 มีการขุดขโมยโบราณวัตถุจากสวนกล้วย ในอำเภอคลองท่อมกันมาก พระครูอาทรสังวรกิจ(สวาท กนต์สงโร)เจ้าอาวาสวัดคลองท่อมเกรงว่าสมบัติของชาติจะสูญหาย จึงพยายามเก็บรวบรวมโบราณวัตถุต่าง ๆ ที่พบจากสวนกล้วยได้ตั้งแต่บัดนั้น และนำมาจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์ภายในวัดคลองท่อม โดยเปิดให้ประชาชนชมเพื่อศึกษาหาความรู้และเกิดความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 พิพิธภัณฑ์ได้เปิดอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ได้เสด็จเป็นประธานในการเปิดพิพิธภัณฑ์และทรงสนพระทัย หลังจากเปิดเพียงหนึ่งปี ในปี พ.ศ. 2536 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงนำนักเรียนนายร้อยจปร.เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อมเป็นการส่วนพระองค์ด้วย

ตัวพิพิธภัณฑ์เป็นอาคารสองชั้น ชั้นล่างจัดแสดงโบราณวัตถุบนชั้นเหล็ก ของส่วนใหญ่เป็นเศษโบราณวัตถุ เช่น เศษแก้ว เศษถ้วยชาม ครกหิน หินบดยา หินลับ และเครื่องมือเครื่องใช้สมัยก่อน

ชั้นบน แบ่งเป็นปีกขวาและซ้าย แสดงของจำพวกกำไล แหวน ขวานหินขนาดและรูปร่างต่าง ๆ ของแสดงอยู่ในตู้กระจกมีป้ายเล็ก ๆ บอกชื่อสิ่งของ ปีกซ้ายเป็นส่วนที่จัดแสดงได้น่าสนใจ และเป็นระบบกว่าส่วนอื่น โบราณวัตถุชิ้นสำคัญ เช่น ลูกบิดหน้าคน สันนิษฐานว่าเป็นรูป “พระสุริยเทพ” แก้วลอมและเศษแก้วหลายสี บางก้อนมีเศษลูกบิดติดอยู่ในเนื้อแก้ว จึงสันนิษฐานว่าลูกบิดเคยเป็นแหล่งผลิตแก้วและลูกบิด ตราประทับที่จารึกด้วยอักษรปัลลวะ อายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 10-12

ทั้งนี้พระภิกษุเป็นผู้นำชมทั้งภายในตัวอาคารพิพิธภัณฑ์เอง และนำชมบริเวณสถานที่จริงที่ขุดพบลูกบิดหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า สวนกล้วย นอกเหนือจากการจัดแสดงโบราณวัตถุแล้ว ทางพิพิธภัณฑ์ยังจัดนิทรรศการนอกสถานที่และทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน และปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัตถุโบราณในชุมชน

พิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อมอยู่ภายใต้การบริหารจัดการโดยวัด งบประมาณสนับสนุนบางส่วนได้รับจากหน่วยงานราชการ ด้วยพระบารมีของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่ทรงสนพระทัยพิพิธภัณฑ์แห่งนี้เป็นการส่วนพระองค์ อย่างไรก็ตาม ด้วยประสบการณ์ด้านลบที่ท่านเจ้าอาวาสประสบกับคนในหน่วยงานราชการบางคนที่มีหวังผลประโยชน์จากโบราณวัตถุ ทำให้ท่านเจ้าอาวาสค่อนข้างระแวง และไม่ไว้วางใจผู้คนที่พยายามจะเข้ามาช่วยเหลือจัดการพิพิธภัณฑ์ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่พิพิธภัณฑ์วัดคลองท่อมยังไม่ได้มีการพัฒนาอย่างเพียงพอด้านการจัดการและวิชาการ

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 20 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

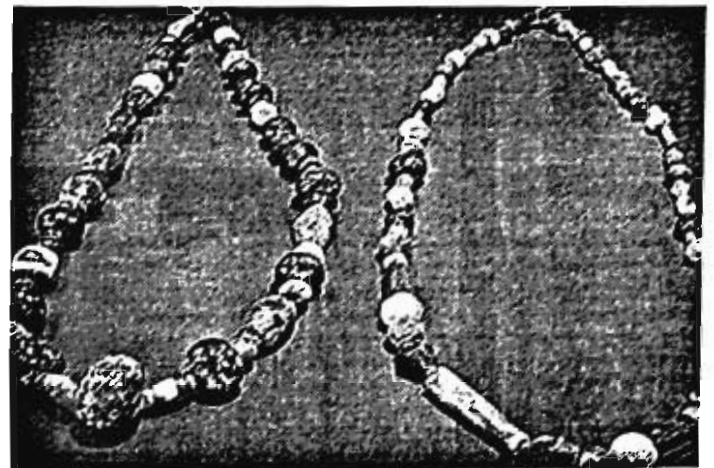
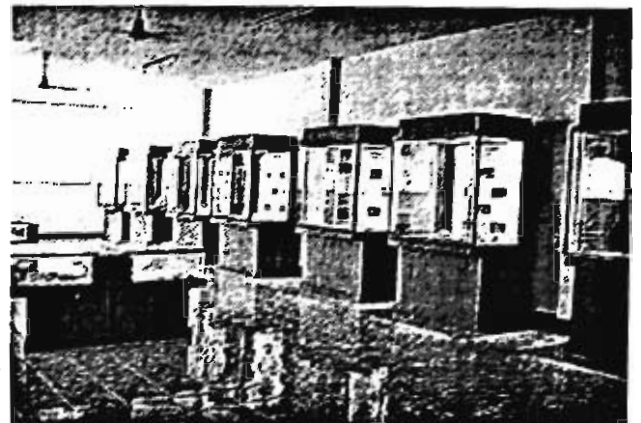
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

ศิริศักดิ์ คุ่มรักษา. เทียวทั่วไทยไปกับนายรอบรู้: กระบี่. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี, 2543.

พิพิธภัณฑ์สถานวัดคลองท่อม จ.กระบี่

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

ส่วนจัดแสดงลูกปัดโบราณที่ขุดพบบริเวณคลองท่อม

พิพิธภัณฑ์มรดกพื้นบ้านตำบลนาหมื่นศรี (กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี)

ที่ตั้ง 119 หมู่ 8 ตำบลนาหมื่นศรี อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง 92170

ผู้ประสานงาน นางกุศล นิลละออ ประธานกลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี

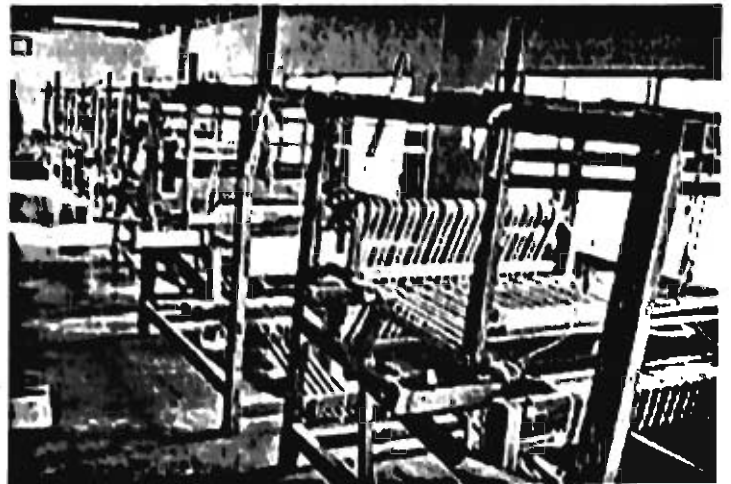
ในอดีตลานใต้ถุนเรือนไม้ของชาวบ้านนาหมื่นศรีทุกหลังจะมีโหมก(ที่พื้นบ้าน)ตั้งอยู่และมีอุปกรณ์ทอผ้าแขวนไว้บนเพดานใต้ถุน ศิลปะการทอผ้าถูกสืบทอดต่อกันมารุ่นแล้วรุ่นเล่านานนับร้อยปี แต่ด้วยผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่สองทำให้เกิดภาวะขาดแคลนเส้นใยทอผ้า ทำให้การทอผ้าหยุดชะงักไประยะหนึ่ง ผ้าจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีสีสันสดใส ราคาถูก หาซื้อได้ง่ายจึงเข้ามาแทนที่ผ้าทอมือ แต่ด้วยความผูกพันในการทอผ้า ในปี พ.ศ. 2514 นางนาง ช่วยรอด พร้อมกับเพื่อนบ้านอีกสามคน จึงได้รวมกลุ่มทอผ้าพื้นบ้านเพื่อใช้ และแบ่งขายให้กับเพื่อนบ้าน และนำไปขายนอกหมู่บ้านตามอัตภาพ ในตอนนั้นป้ากุศล นิลละออ ซึ่งเป็นลูกของนางนาง ช่วยรอดเห็นการทอผ้าของแม่จึงเกิดความสนใจและเข้ามาหัดทอด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 เพื่อนของลูกชายป้ากุศลซึ่งเป็นพัฒนาการมาเห็นฝีมือการทอผ้าของกลุ่มเกิดความสนใจ ชักชวนให้ป้ากุศลตั้งกลุ่มทอผ้าขึ้นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยครั้งแรกรวมกลุ่มได้กว่า 10 คน การส่งเสริมจากหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเริ่มเข้ามา ทำให้สมาชิกได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มเติมความรู้และเทคนิคการทอผ้า แต่การส่งเสริมดังกล่าวมิได้ทำให้การทอผ้าของชาวบ้านนาหมื่นศรีพัฒนาไปสู่การเป็นอาชีพหลัก กลุ่มจึงประสบภาวะหมดกำลังใจสมาชิกหันไปประกอบอาชีพอื่น ลายผ้าเป็นเอกลักษณ์จำนวนมากเริ่มหายไปจากวิถีการทอผ้าของช่างรุ่นหลังที่ยังคงทอผ้าอย่างต่อเนื่อง โดยการนำของป้ากุศล ซึ่งอดทนและฝ่าฟันกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามา จนถึงปี พ.ศ. 2534 ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่เข้ามาสำรวจสถานการณ์การทอผ้าพื้นบ้านภาคใต้ที่นาหมื่นศรี และเริ่มพูดคุยกันถึงคุณค่าและการอนุรักษ์การทอผ้า สร้างกำลังใจและความมั่นใจให้รวมตัวกันใหม่และสร้างกระบวนการเพื่อต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคและหาทางแก้ไขร่วมกัน จวบจนปัจจุบันกลุ่มทอผ้ามีสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 84 คน และกลายเป็นธุรกิจของชุมชนที่ได้รับความสนใจทั้งจากคนในชุมชนเอง รวมถึงภาครัฐและเอกชนที่หึงบประมาณสนับสนุนและส่งไปดูงานการทอผ้าในจังหวัดอื่น ๆ

ส่วนพิพิธภัณฑ์มรดกพื้นบ้านนาหมื่นศรีเป็นอาคารชั่วคราว กว้าง 5 เมตร ยาว 20 เมตร ได้รับงบประมาณจากผู้ว่าราชการจังหวัดตรัง ภายในจัดแสดงผ้าทอพื้นบ้านนาหมื่นศรีที่มีลวดลายอันเป็นเอกลักษณ์เกิดจากการทอด้วยวิธียกดอก หรือการสร้างลวดลายโดยการเพิ่มด้ายพุ่ง เช่น ลายแกว้งชิงดวง ลายลูกแกว้ง ลายลูกแกว้งผสมลายดอกจัน เป็นต้น นอกจากการจัดแสดงแล้วทางกลุ่มยังได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองแบบดั้งเดิมให้แก่เด็กนักเรียนในชุมชนเพื่อไม่ให้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนสูญหายไป

แหล่งข้อมูล: กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี, โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาลายผ้านาหมื่นศรี อ.นาโยง จ.ตรัง, เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัย "พลังสังคมไทยในทศวรรษหน้า: ทางเลือกกับความเป็นจริง" คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยาและสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ระหว่างวันที่ 30.-31 สิงหาคม 2546.
ภาสกร ชัยนิยม (เรียบเรียง). ทำเนียบประวัติวิทยากรประจำฐาน กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี.มปป.มปป.
แผ่นพับประชาสัมพันธ์กลุ่มทอผ้านาหมื่นศรี
การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 20 มกราคม 2547
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7 - 8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช.

พิพิธภัณฑ์มรดกพื้นบ้านตำบลนาหมื่นศรี จ.ตรัง

กี่ทอผ้าโบราณในอาคารรวมกลุ่มทอผ้า นาหมื่นศรี

ผ้าทอพื้นเมืองนาหมื่นศรี

ศรีธรรมราชพิพิธภัณฑสถาน

ที่ตั้ง วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ผู้ประสานงาน นายโยธิน ภูษิตรัตนาวลี โทร. (01) 0770262

วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารเป็นวัดที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดีทั้งในเมืองนครศรีธรรมราชและทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย เป็นที่ตั้งขององค์พระบรมธาตุเจดีย์อันเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชน และเป็นแหล่งกำเนิดประเพณีสำคัญ ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่ ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ ประเพณีตักบาตรรูปเทียน ในวันสำคัญทางพุทธศาสนาจะมีพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันมาทำบุญในวัดพระมหาธาตุเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ใช้เป็นสถานที่ประกอบราชพิธีและพิธีที่สำคัญในอดีต เช่น การแต่งตั้งเจ้าเมือง การถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พิธีแรกนาขวัญ พิธีได้ชิงช้า ด้วยองค์พระบรมธาตุเจดีย์เป็นที่รวมแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ในอดีตประชาชนชาวนครศรีธรรมราชและจังหวัดใกล้เคียงจึงนิยมนำทรัพย์สินเงินทองที่มามีค่ามาถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งเรียกว่าเอาของมา "ขึ้นธาตุ" แก้วแหวนเงินทองที่พุทธศาสนิกชนนำมาถวายวัดมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทางวัดจึงนำวิหารเขียนและวิหารโพธิ์ลังกาใช้เป็นที่เก็บรักษาทรัพย์สินดังกล่าว ต่อมาจึงตั้งเป็นพิพิธภัณฑสถานของวัด ด้วยของสะสมทั้งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่มีค่าเป็นจำนวนมากภายในพิพิธภัณฑสถานของวัด ในปี พ.ศ. 2480 กรมศิลปากรจึงประกาศรับพิพิธภัณฑสถานของวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นสาขาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้ชื่อว่า "ศรีธรรมราชพิพิธภัณฑสถาน" ซึ่งต่อมากรมศิลปากรก็ได้จัดสร้างพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช ขึ้นใหม่ที่หน้าวัดสวนหลวง ตำบลศาลาามีชัย อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

อาคารจัดแสดงแบ่งเป็นสองหลังคือ วิหารเขียน และวิหารโพธิ์ลังกา ภายในวิหารเขียนของที่จัดแสดงมีหลากหลายมาก ทั้งเครื่องประดับเช่น สร้อย และแหวน ที่ทำด้วยทอง เงิน นาก พระพุทธรูป ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ถ้วยชาม โดยเฉพาะสร้อยและแหวนทองซึ่งเป็นของที่คนนำมาขึ้นธาตุมีเป็นจำนวนมาก และถูกกองสะสมรวมกันอยู่ในตู้กระจกหลายใบ ส่วนในวิหารโพธิ์ลังกาจัดแสดงโบราณวัตถุ เช่น ศิลางาฬิก เครื่องปั้นดินเผา พระพุทธรูป หีบศพ เจ้าพระยานคร พระพุทธรูปปางมารวิชัย เป็นต้น ทั้งนี้โบราณวัตถุและศิลปวัตถุทั้งในวิหารเขียนและวิหารโพธิ์ลังกาเป็นเพียงการตั้งแสดงไว้ ไม่มีคำอธิบายแต่ประการใด ผู้ที่พอจะอธิบายและเป็นวิทยากรนำชมได้คือนายโยธิน ภูษิตรัตนาวลี ซึ่งเป็นผู้ดูแลพิพิธภัณฑสถานเป็นผู้สูงอายุที่เพิ่งจะมารับหน้าที่มาเป็นผู้ดูแลได้เพียง 1 ปี จึงยังไม่ค่อยจะมีความรู้ความเข้าใจมากนักเกี่ยวกับสิ่งของและการจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน

ปัญหาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ประสบคือ ปัญหาด้านการจัดการจากทางวัดเองที่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องหน้าที่รับผิดชอบของผู้ที่เกี่ยวข้อง และสถานที่คับแคบเนื่องจากของมีจำนวนมาก รวมถึงเรื่องความปลอดภัยของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ด้วยมีผู้ที่มาสักการะบูชาพระธาตุเป็นจำนวนมากทุกวัน และถือโอกาสเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งมีค่าต่าง ๆ อยู่ในตู้กระจกบาง ๆ และไม่มีเจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัยได้อย่างทั่วถึง

แหล่งข้อมูล: พระสุทธิสารสุธี ศรีสงคราม.วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดนครศรีธรรมราช. มปป.มปป.

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์วัดเขาขุนพนม

ที่ตั้ง หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช 80320

โทร. (075) 338 - 397, (01) 090 - 4203

เจ้าอาวาส พระครูสังฆรักษ์อำนาจ

ผู้ประสานงาน นายพนพล แดงสว่าง โทร. (01) 272 - 5532

วัดเขาขุนพนมเป็นวัดเก่าแก่ มีภิกษุจำพรรษามาตั้งแต่ครั้งนครศรีธรรมราชยังเป็นนครรัฐอิสระในคาบสมุทรมลายู ภายใต้วรรพสุคตวรรษที่ 18-20 วัดตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาขุนพนมซึ่งเป็นเขาที่ไม่สูงมากนัก บริเวณเขาขุนพนมมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเล่าว่า เขาขุนพนมเป็นที่ประทับของพระเจ้าตากสินที่หนีการล่าเร่โทษและทรงผนวชที่วัดแห่งนี้จนกระทั่งสวรรคต วัดเขาขุนพนมเคยเป็นวัดร้าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ได้รับการบูรณะใหม่ ในปี พ.ศ. 2533 ได้มีการบูรณะอุโบสถหลังเก่าซึ่งเป็นโบสถ์มหาอุดม์ คือมีประตูเข้าออกทางเดียวคือทิศตะวันออก ตัวโบสถ์ตั้งขวางตะวัน ที่ภาษาถิ่นเรียกว่า “ขวางหัววัน”

บริเวณวัดเขาขุนพนมมีการขุดพบพระสัมฤทธิ์เก่าแก่จำนวนมากโดยเฉพาะบริเวณถ้ำบนเขา และได้มีการขึ้นทะเบียนไว้แล้วกับกรมศิลปากร โดยปูชนียวัตถุทางพุทธศาสนาที่ค้นพบ ส่วนใหญ่เป็นฝีมือช่างท้องถิ่นในสกุลช่างนครศรีธรรมราช และทางวัดได้เก็บรักษาไว้ใน “หอพระ” ซึ่งเป็นคำที่ท่านเจ้าอาวาสเรียก แต่คนโดยทั่วไปมักเรียกว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ของวัด พิพิธภัณฑ์วัดเขาขุนพนมหรือ “หอพระ” เป็นอาคารคอนกรีตชั้นเดียว ของที่จัดแสดงภายในส่วนใหญ่เป็นพระพุทธรูป ที่ขุดพบบริเวณถ้ำพระยาตากและถ้ำช้างเคียง จัดเก็บรวมไว้โดยไม่จำแนกหมวดหมู่ และไม่ได้จัดแสดงบนแท่นฐานหรือตู้ถาวร และไม่มีคำบรรยาย พิพิธภัณฑ์นี้มิได้เปิดเป็นทางการเหมือนพิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปการเข้าชมต้องแจ้งล่วงหน้าก่อน ทางวัดจึงจะจัดให้พระภิกษุเป็นผู้นำชม ด้วยปัญหาเรื่องความปลอดภัยและสถานที่คับแคบ ท่านเจ้าอาวาสมีแผนงานที่จะสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์หลังใหม่ เป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนเก็บโบราณวัตถุ ส่วนชั้นล่างจัดเป็นพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและจัดแสดงประวัติของพระเจ้าตากสิน

บริเวณวัดมีหลายองค์กรเข้ามาใช้พื้นที่ โดยเป็นที่ตั้งของศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืช สังกัดศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนด้วย วัดเขาขุนพนมจึงกลายเป็นอุทยานการเรียนรู้ มีเด็กนักเรียนเข้ามาเยี่ยมชมและใช้พื้นที่ทำกิจกรรมอยู่เสมอ ทำให้มีรูปแบบการจัดการลักษณะพิเศษคือ มีองค์กรหลายส่วนเข้ามาจัดการดูแล ได้แก่ วัด องค์การชุมชน และหน่วยงานราชการ นอกจากนี้ชุมชนเขาขุนพนมยังมีนักการเมืองท้องถิ่นดั้งเดิมประมาณมาก่อสร้างพระตำหนักถวายสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ส่วนหนึ่งเพื่อต้องการฐานเสียงและเป็นหน้าเป็นตาแก่ท้องถิ่นด้วย

แหล่งข้อมูล: สงทงศ์ พุฒนภพ. “พิพิธภัณฑ์วัดเขา: คลังมรดกช่างท้องถิ่น.” ใน เขาขุนพนม: ชีวิตวัฒนธรรม. นครศรีธรรมราช: สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2541.

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

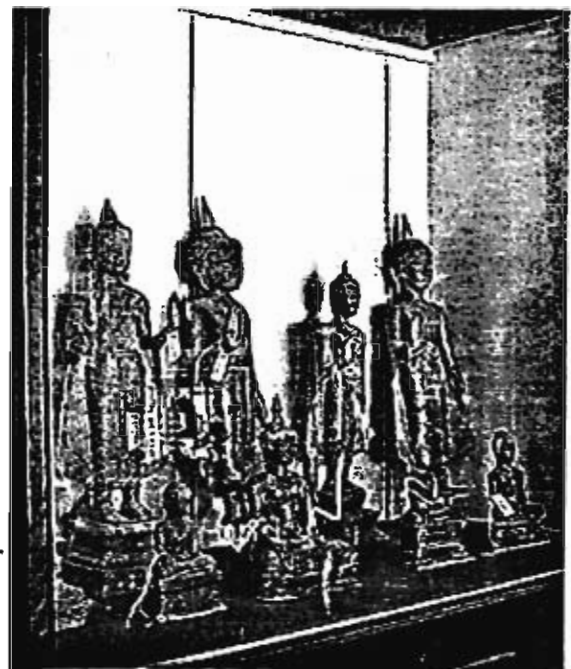
7 - 8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช.

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์วัดเขาขุนพนม จ.นครศรีธรรมราช

ภายในจัดแสดงพระพุทธรูปโบราณ

พระพุทธรูปที่ขุดพบบริเวณเขาขุนพนม

พิพิธภัณฑ์หาดทรายแก้ว

ที่ตั้ง หาดทรายแก้วรีสอร์ท อำเภอบ้านนา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

เจ้าของ นางเยี่ยม เรืองศิษฐ์ โทร. (01) 719-2691

ป้าเยี่ยม เรืองศิษฐ์ อายุ 46 ปี เดิมมีอาชีพเป็นแม่ค้า ปัจจุบันเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.ท่าจีน อ.ท่าศาลา และเป็นเจ้าของรีสอร์ทหาดทรายแก้ว ชอบสะสมของเก่ามาตั้งแต่อายุ 16 ปี ของสะสมส่วนใหญ่รับซื้อจากชาวบ้านจากแหล่งต่าง ๆ โดยเฉพาะรับซื้อจากชาวประมงที่มทบราณวัตถุได้จากซากเรือโบราณที่อับปางได้ทะเล โดยในอดีตชาวประมงมักจะนำโบราณวัตถุที่มได้มาแลกกับข้าวสารและไก่ ป้าเยี่ยมหลงใหลการสะสมของเก่าจนถึงกับเคยขายที่ดินมาซื้อจานราชวงศ์ชิงอายุกว่าพันปี ในราคากว่าเจ็ดหมื่นบาท โดยเชื่อว่าใครครอบครองจานใบนี้จะมีกินไม่มีวันหมดตัว ป้าเยี่ยมเองเชื่อถือในปาฏิหาริย์ของโบราณวัตถุมากเพราะสามารถทำให้ป้าเยี่ยมถูกหวยแล้วได้เงินมาก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ได้

พิพิธภัณฑ์หาดทรายแก้วตั้งอยู่ภายในรีสอร์ทหาดทรายแก้ว อยู่ติดทะเล เปิดให้เข้าชมมากกว่า 10 ปีแล้ว ลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียว เดิมเป็นบ้านของป้าเยี่ยมเองต่อมาจึงดัดแปลงเพื่อนำมาจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ โดยแบ่งออกเป็นห้อง ๆ ของส่วนใหญ่ที่จัดแสดงคือ เครื่องปั้นดินเผาโบราณ ถ้วยชาม กระต่ายขูดมะพร้าว และเครื่องมือทำมาหากิน เครื่องจักสาน จำนวนของในครอบครองกว่า 10,000 ชิ้น แต่ยังไม่ได้ทำทะเบียน ป้าเยี่ยมบอกว่าเคยบริจาคของให้สำนักเขาขุนพนมกว่าห้าคันรถ ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์จึงคับแคบไปนิดเดียวเมื่อเทียบกับปริมาณของที่มี ของที่จัดแสดงได้รับการจัดแบ่งหมวดหมู่ แต่ไม่มีคำบรรยายประกอบแต่อย่างใด วิทยากรนำชมคือตัวป้าเยี่ยมเอง และถ้าป้าไม่อยู่ก็จะให้ศาลอซึ่งเป็นน้ำเชย อายุกว่า 82 ปีทำหน้าที่แทน

บริเวณชายหาดเป็นที่ตั้งของค่ายลูกเสือ ทำให้มีเด็กนักเรียนมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์เป็นจำนวนมากในแต่ละปี ป้าเยี่ยมไม่ได้เก็บค่าเข้าชม แต่ตั้งกล่องรับบริจาคไว้หน้าพิพิธภัณฑ์ ในอนาคตป้าเยี่ยมหวังว่าจะได้สร้างอาคารพิพิธภัณฑ์แห่งใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม จำลองอาคารเป็นรูปเรือสำเภา เพื่อจัดแสดงการค้าทางทะเลระหว่างไทยและจีนในสมัยโบราณ

พิพิธภัณฑ์หาดทรายแก้ว จ.นครศรีธรรมราช

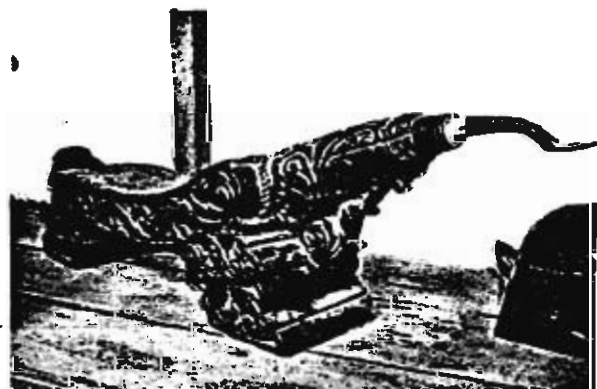
การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

ส่วนจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผาโบราณ

กระต่ายขูดมะพร้าว หนึ่งในของสะสมของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์บ้านหนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน

ที่ตั้ง ถนนธรรมโคก ขอย 3 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

เจ้าของ หนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน

ผู้ประสานงาน อาจารย์วาทิ ทรัพย์สิน โทร. (01) 894 - 1056

สุชาติ ทรัพย์สิน เป็นนายหนังตะลุงที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งในภาคใต้ นอกจากการเล่นหนังตะลุงแล้ว ยังเป็นช่างแกะตัวหนังด้วย การเป็นช่างแกะหนังเป็นจุดเริ่มของการสะสมตัวหนังตะลุงของหนังสุชาติเพราะความจำเป็นในการสะสมตัวหนังเพื่อให้ง่ายต่อการออกแบบรูปภาพหนังตะลุง โดยไม่ได้มีเจตนาจะสะสมเพื่อก่อตั้งพิพิธภัณฑ์มาแต่ที่แรก แรงบันดาลใจในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เริ่มขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2528 เมื่อได้มีโอกาสถวายการแสดงหนังตะลุงต่อหน้าพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระองค์ท่านทรงตรัสกับนายหนังสุชาติว่าชอบใจมากที่รักษาศิลปะการแสดงแขนงนี้ไว้ จากพระราชดำรินี้เองกลายเป็นแรงบันดาลใจให้นายหนังสุชาติเปิดบ้านของตัวเองเป็นพิพิธภัณฑ์โดยมุ่งหวังที่จะไม่ให้ศิลปะการแสดงหนังตะลุงสูญหายไป

พิพิธภัณฑ์และบ้านของนายหนังสุชาติอยู่ในบริเวณรั้วเดียวกัน เมื่อเดินเข้ามาภายในบริเวณพิพิธภัณฑ์จะพบกับอาคารชั้นเดียวหลังเล็ก ๆ ที่แสดงกรรมวิธีการแกะหนังตะลุง และเป็นที่ขายสินค้าที่ระลึกเกี่ยวกับหนังตะลุง เช่น เสื้อยืด ตัวหนังตะลุง พร้อมกับกล่องรับบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนกิจการพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งอยู่ข้างหน้า อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์มี 2 หลังๆ แรกเป็นอาคารไม้สองชั้นใต้ถุนโล่ง ชั้นบนจัดแสดงตัวหนังตะลุง โดยจุดเด่นคือ ตัวหนังตะลุงเก่าที่หาได้ยากอายุกว่า 200 ปี เป็นรูปเกี่ยวกับรามเกียรติ์ นอกจากนี้ยังมีหนังตะลุงจากประเทศต่าง ๆ เช่น จีน อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และตุรกี เป็นต้น

นอกเหนือไปจากตัวหนังตะลุงแล้วนายหนังสุชาติยังชอบสะสมเครื่องเหล็ก มีดพร้า โดยวิธีการหาของของนายหนังสุชาติมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนใครคือ เมื่อไปแสดงหนังตะลุงที่ไหน ก่อนแสดงหนังก็จะตั้งวงเหล้าแล้วสนทนากับเจ้าของงานเพื่อเกิดความคุ้นเคยและหาข้อมูลว่าที่นั่นหรือในชุมชนนั้นมีของเก่าอะไรที่น่าสนใจบ้าง ถ้ามีของเป็นที่ถูกใจหนังสุชาติก็จะขอซื้อทันที อาคารหลังที่ 2 เป็นอาคารไม้สองชั้นใต้ถุนโล่งจัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำมาากิน เครื่องจักสาน มีดพร้าต่างๆ การจัดแสดงในอาคารทั้งสองหลังจะไม่มีคำบรรยายประกอบ ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์ให้เหตุผลว่าตั้งใจที่จะไม่ทำคำบรรยายประกอบเพราะต้องการให้ผู้เข้าชมเข้ามาพูดคุยและซักถาม ซึ่งหนังสุชาติ ภรรยา และลูกๆ สามารถพูดคุยให้ความรู้และตอบข้อซักถามของผู้ชมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ภายในบริเวณพิพิธภัณฑ์ยังมีโรงหนังตะลุงเพื่อแสดงการเชิดหนังตะลุงสาธิตให้ผู้ที่มาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ได้ชมอีกด้วย

การบริหารงานของพิพิธภัณฑ์เป็นแบบครอบครัว โดยมี อ.วาทิ ลูกชายของนายหนังสุชาติ เป็นหัวแรงหลักในการประสานงานและจัดการดูแล อ.วาทิทำงานอยู่ในแวดวงวิชาการเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่มีมาจัดการกับพิพิธภัณฑ์ของตัวเองได้ จึงไม่ค่อยมีปัญหามากนักในด้านการบริหารจัดการและประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ค่อนข้างได้รับความสนใจจากชาวต่างประเทศเข้ามาชมเสมอ และทางพิพิธภัณฑ์มีแผนพัฒนาประชาสัมพันธ์ภาษาอังกฤษเพื่อเสริมความเข้าใจต่อผู้ชมชาวต่างประเทศด้วย

แหล่งข้อมูล: หนังสุชาติ ทรัพย์สิน. หนังตะลุง. มปป.มปป. แผ่นพับประชาสัมพันธ์บ้านหนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน (ภาษาอังกฤษ)

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7-8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช.

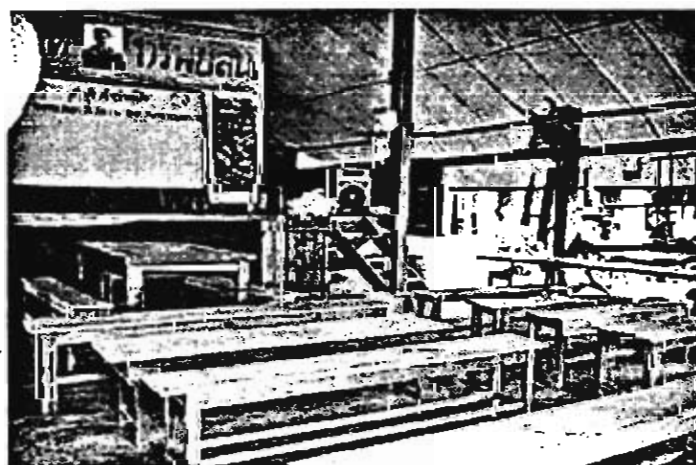
พิพิธภัณฑ์หนังตะลุงสุชาติ ทรัพย์สิน จ.นครศรีธรรมราช

ส่วนจัดแสดงตัวหนังตะลุงจากประเทศต่าง ๆ

โรงแสดงหนังตะลุงภายในพิพิธภัณฑ์

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหนด

ที่ตั้ง โรงเรียนประชามำรุ้ง หมู่ 9 ตำบลตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง 93160 โทร. (074) 632-197

ผู้ประสานงาน อาจารย์พันธุ์ พัทธอง โทร. (074) 632-325

ศูนย์วัฒนธรรมตะโหนดนั้นเกิดขึ้นจากนโยบายกรมสามัญศึกษา ที่ให้มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์ขึ้นในโรงเรียน อาจารย์พันธุ์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนวิชาสังคมศึกษาและโดยส่วนตัวแล้วอาจารย์พันธุ์เป็นผู้รักที่จะทำงานด้านกิจกรรมส่งเสริมความรู้อยู่แล้ว อาจารย์จึงได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้เป็นผู้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ การเก็บรวบรวมของเก่าต่าง ๆ อาจารย์ใช้วิธีขอรับบริจาคจากผู้ปกครองของนักเรียน แต่เมื่อมีของแล้วก็ยังขาดสถานที่จัดแสดง เพราะโรงเรียนไม่มีสถานที่หรืองบประมาณที่จะก่อสร้างให้ ในปี พ.ศ. 2540 ทางโรงเรียน สถานาวัดตะโหนด และชาวบ้านร่วมกันจึงร่วมกันลงแรงและบริจาคเงินก่อสร้างอาคารถาวรแบบเรือนไทยหนึ่งหลัง เปิดทำการปี พ.ศ.2544 ทั้งนี้เงินงบประมาณเพื่อดำเนินงานต่อไปได้รับการสนับสนุนจากสถานาวัดตะโหนด เทศบาลตำบลตะโหนด และโรงเรียนประชามำรุ้ง

ของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้งเครื่องมือทำมาหากิน เครื่องจักสาน ของที่ทำจากกะลา เหรียญเงิน โบราณเป็นต้น โดยทางศูนย์ทำคำบรรยายประกอบสั้น นอกจากแสดงข้าวของเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้ว ยังมีการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวอยู่เสมอ โดยเฉพาะประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น จัดเทศกาลวันสารทเดือนสิบ, ประเพณีตักบาตรเทโว และประเพณีแห่เทียนพรรษา ส่งเสริมกิจกรรมหนังสือ การทำนาปลอดสารพิษ จัดกิจกรรมเทศกาลข้าวเม่า (วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2537) จัดตั้งโรงสีข้าวซ้อมมือ จัดทำหนังสือตะโหนดศึกษา

นอกจากนี้อาจารย์พันธุ์ยังได้ก่อตั้งชมรมรักตะโหนดขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2546 ปัจจุบันมีสมาชิก 70 คน เป็นเด็กนักเรียนในโรงเรียน โดยในวันเสาร์-อาทิตย์ทางชมรมจะมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ให้กับเด็กนักเรียน โดยอาจารย์พันธุ์จะพาสมาชิกปั่นจักรยานไปรอบหมู่บ้าน เพื่อไปเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ซึ่งในพื้นที่ตำบลตะโหนด ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนยาง สวนผลไม้ ถือว่ามีเศรษฐกิจดีที่อุดหนุนจากเทศบาล นอกจากนี้ในพื้นที่บ้านตะโหนดยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกหม่อมจ้วย เป็นชื่อที่ได้มาจากชื่อของผู้ตรวจราชการหัวเมืองพัทลุง ในชุมชนมีสำนักงานป่าชุมชน และมีนักศึกษามหาวิทยาลัยหลายคนเข้ามาทำวิจัยในพื้นที่ด้วย

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านตะโหนดบริหารจัดการภายใต้ระบบคณะกรรมการ ประกอบด้วยคณะกรรมการที่ปรึกษา และคณะกรรมการดำเนินงาน ซึ่งคัดเลือกมาจากบุคลากรในโรงเรียน และคนในชุมชนตะโหนด

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์วัดเขียนบางแก้ว

ที่ตั้ง วัดเขียนบางแก้ว หมู่ 4 ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง 93130

เจ้าอาวาส พระครูภาติกา

ผู้ประสานงาน นายนิคม ช่วยพิชัย โทร. (09) 289-1656

วัดเขียนบางแก้วเป็นวัดโบราณสร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย(พุทธศตวรรษที่ 13-18) ในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญเช่น พระมหาธาตุเจดีย์อายุกว่า 1,000 ปี พระแก้วจุลาลาคริมหาโพธิ์(ศิลปะสมัยอยุธยาตอนต้น) พระพุทธรูปสองพี่น้อง นอกจากนี้ภายในวัดพบโบราณวัตถุสำคัญได้แก่ ศิวลึงค์และฐานโยนิ แสดงถึงว่าบริเวณนี้มีการติดต่อรับอารยธรรมอินเดียมาตั้งแต่สมัยต้นประวัติศาสตร์ ในบางสมัยเคยเป็นวัดร้าง ต่อมาได้บูรณะปฏิสังขรณ์จนถึงปัจจุบัน 8 ครั้ง สำหรับพิพิธภัณฑ์นั้นกรมศิลปากรออกแบบสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2528 ในวงเงินที่ประชาชนร่วมบริจาคจำนวนห้าแสนบาท ของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์มีทั้งโบราณวัตถุและศิลปะวัตถุ ส่วนใหญ่ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผาโบราณ เศษถ้วยชาม เป็นต้น

อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ถือว่าเป็นแหล่งอารยธรรมริมทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดในเอเชีย บริเวณใกล้เคียงวัดมีโบราณสถานเก่าแก่มากมาย เช่นโคกเมืองหรือเมืองเก่าพัทลุง ตั้งอยู่บนสันทรายริมทะเลหลวง ห่างจากวัดเขียนบางแก้วไปทางทิศเหนือ 300 เมตร ลักษณะเป็นเนินหรือโคกทรายสูง เป็นที่ตั้งของเมืองพัทลุงเก่า ตามตำนานกล่าวว่าเมืองของนางเลือนขาว ราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 แต่บางก็ว่าเป็นเมืองสมัยศรีวิชัย (พุทธศตวรรษที่ 13-18) ปัจจุบันถูกกลบเพื่อใช้เป็นพื้นที่นา เหลือโคกที่ใหญ่ที่สุดคือ โคกเมือง เล่ากันว่าเป็นที่ไว้หลักเมือง

นอกจากนี้ยังมีวิหารถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ปัจจุบันพังเหลือแต่ฐานเป็นเนินดินรูป 4 เหลี่ยม ตอนบนมีชิ้นส่วนพระพุทธรูปจำหลักเป็นทรายแดง ศิลปะอยุธยาตอนต้น ทั้งระเกะระกะเป็นสถานที่ที่ข้าราชการเมืองพัทลุงมาร่วมชุมนุมทำพิธีตักน้ำสาบานครั้งที่เมืองพัทลุงตั้งอยู่ที่โคกเมือง

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

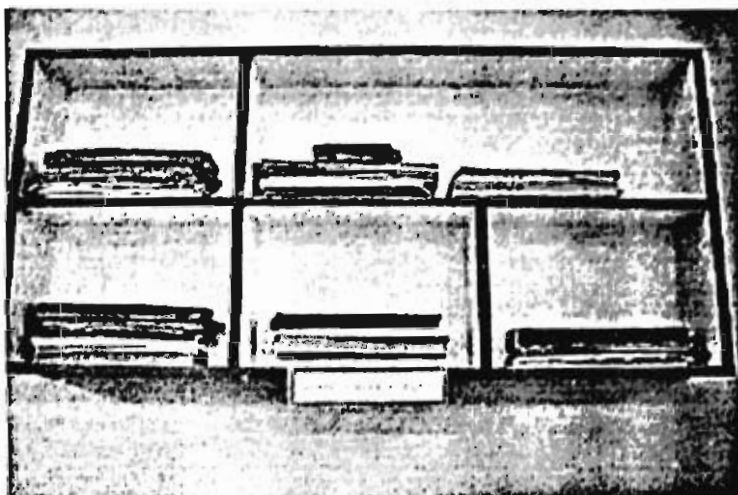
การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7 - 8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช.

แผ่นพับประชาสัมพันธ์วัดเขียนบางแก้ว

พิพิธภัณฑวัดเขียนบางแก้ว จ.พัทลุง

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

ส่วนจัดแสดงคัมภีร์โบราณ

พิพิธภัณฑ์เทพนารายณ์ภรณ์

ที่ตั้ง วัดนารายณิการาม เลขที่ 49 หมู่ 3 บ้านโนนเหล ตำบลเหล อำเภอกะปง จังหวัดพังงา 82170

โทร. (076) 419-015

เจ้าอาวาส พระครูโสภณประชานุกูล โทร. (01) 124-8223

วัดนารายณิการามเดิมชื่อว่า วัดโนนเหล เหตุที่ได้ชื่อว่า วัดนารายณิการาม ในเวลาต่อมา เนื่องจากมีการขุดค้นพบเทวรูปนารายณ์ในบริเวณวัด โดยในปี พ.ศ. 2522 พระครูโสภณประชานุกูล เจ้าอาวาสวัดนารายณิการามได้นำภิกษุและสามเณรไปช่วยกันขุดโคนต้นตะแบก พบเศียรและชิ้นส่วนของเทวรูปพระนารายณ์ พระลักษมณ์ และนางสีดา จึงนำมาประดิษฐานไว้ที่วัด โดยเทวรูปดังกล่าวทำด้วยหินขนาดใหญ่มากมีความสูงเท่าตัวคน (คนสิบคนยกไม่ขึ้น) เป็นศิลปะแบบปัลลวะ อินเดียใต้ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-14 ต่อมาเทวรูปพระนารายณ์ได้ถูกย้ายไปประดิษฐาน ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติถลาง จังหวัดภูเก็ต โดยกรมศิลปากรได้ทำองค์จำลองไว้ให้ที่วัดแทน ตัวเจ้าอาวาสเองมีฝีมือในการแกะสลักหิน จึงได้สร้างเทวรูปจำลองอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยส่วนตัวเจ้าอาวาสท่านนี้มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดยะลาแต่เมื่อมาเห็นวัดจึงอยากจะบูรณะปฏิสังขรณ์ ด้วยเล็งเห็นว่ามิใช่โบราณสถานหลายแห่งในบริเวณวัดและใกล้เคียงที่ควรจะอนุรักษ์เอาไว้

พิพิธภัณฑ์วัดเปิดให้เข้าชมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ตัวพิพิธภัณฑ์อยู่ในศาลาใกล้กุฏิเจ้าอาวาส จัดแสดงโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ องค์นางสีดา จักรของเทวรูปพระนารายณ์ เศียรส่วนบนของพระนารายณ์ ชายผ้าพระนารายณ์ ฐานบัวที่พระนารายณ์ประทับยืน มือของเทวรูปพระลักษมณ์ ศิวลึงค์ใหญ่ โบราณวัตถุเหล่านี้ทำด้วยศิลาและยังมีภาชนะดินเผาจำนวนหนึ่ง ตลอดจนเครื่องมือทำมาหากินของคนโบราณ รวมทั้งหมดยกกว่า 3,000 ชิ้น โดยมีคำบรรยายเป็นบางชิ้น แรกเริ่มที่ขุดค้นพบเทวรูปนารายณ์ทำให้มีปัญหากับกรมศิลปากรเกี่ยวกับการส่งมอบเทวรูปนารายณ์ เพราะกรมศิลปากรถือว่าเป็นสมบัติของชาติ และกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนไว้ การจัดแสดงวัตถุสิ่งของในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ มีเจ้าหน้าที่สำนักพิพิธภัณฑ์สถาน กรมศิลปากร ภาค 12 คุณประภัสสร โพธิ์ศรีทอง เข้ามาให้ความช่วยเหลือ

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา

ที่ตั้ง สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

181 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

ผู้ประสานงาน น.ส.นราวดี โลหะจินดา โทร. (073) 331-250 โทรสาร (073) 331-250

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนาเริ่มก่อตั้งเป็นศูนย์การศึกษาเกี่ยวกับภาคใต้เมื่อปี พ.ศ. 2522 เนื่องจากวิทยาเขตนี้ ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีวัฒนธรรมผสมผสานกันมาแต่โบราณกาล และมีประชากรไทยมุสลิมประมาณร้อยละ 80 จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ต่อมาได้รับการอนุมัติให้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยใช้ชื่อว่า "สถาบันศิลปะและวัฒนธรรม" จากนั้นได้พัฒนางานเรื่อยมาจนกระทั่งปี พ.ศ. 2544 ได้รับพระราชทานนามเป็นสถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มีพิพิธภัณฑ์ในความดูแลทั้งสิ้น 3 อาคาร และ 1 หอศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา พิพิธภัณฑ์เรือนอามายโตพระยาพิบูลย์พิทยาพรรค และหอศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ (อยู่ในระหว่างการดำเนินการ)

พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี ก่อตั้งขึ้นด้วยการเก็บรวบรวมศิลปวัตถุและโบราณวัตถุของพระเทพญาณโมลี (เกตุ ธรรมราชะ) เจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี โดยท่านได้บริจาคทุนทรัพย์ และโบราณวัตถุให้แก่มหาวิทยาลัย เช่น เครื่องถ้วยชาม รูปเคารพทาง ศาสนาภาพ ถ่ายเก่าที่หายาก เหรียญโบราณ อาวุธโบราณ ไม้แกะสลักที่มีความงดงาม เป็นต้น เพื่อจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ ภายในพิพิธภัณฑ์นอกจากจัดแสดงสิ่งของดังกล่าวแล้ว ห้องโถงบริเวณชั้น 1 จะจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราวหมุนเวียนไปอย่างสม่ำเสมอ

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา จัดแสดงเครื่องมือเครื่องใช้พื้นบ้าน เช่น เครื่องมือทำมาหากิน เครื่องดนตรี และเครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนศิลปะโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านในจังหวัดชายแดน ภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีการบริการเอกสารเกี่ยวกับภาคใต้และศิลปวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่บันทึกวัฒนธรรมพื้นบ้าน

พิพิธภัณฑ์เรือนอามายโตพระยาพิบูลย์พิทยาพรรค ทางสถาบันฯได้รับมอบเรือนอามายโตพระยาพิบูลย์พิทยาพรรคมาแล้วร้อยยี่สิบสามสร้างไว้ ณ สถาบันฯ อามายโตพระยาพิบูลย์พิทยาพรรคเป็นข้าหลวงของเมืองปัตตานี เรือนหลังนี้สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2476 โดยช่างชาวจีน เป็นสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนระหว่างไทยและตะวันตก

การบริหารจัดการของพิพิธภัณฑ์อยู่ภายใต้กำกับของมหาวิทยาลัยทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารงาน นอกจากนี้ยังประสบปัญหาการทวงของคืนจากทายาทผู้บริจาค เนื่องจากไม่มีเอกสารในการรับมอบของ และผู้ดูแลไม่มีอำนาจในการจัดการต้องทำตามคำสั่งของมหาวิทยาลัย ในที่สุดก็ต้องส่งของกลับไปให้ทายาท

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ. 2546)

พิพิธภัณฑ์โลหะจุด

ที่ตั้ง ตำบลโลหะจุด อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส 96160

โทร. (073) 586-037. (06) 296-2371

ผู้ประสานงาน กำนันเจ๊ะปอ ลอดิง

กำนันเจ๊ะปอ ลอดิง เป็นกำนันตำบลโลหะจุด อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เกิดเมื่อปี พ.ศ.2471 อาศัยอยู่ ณ บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 3 ตำบลโลหะจุด ซึ่งเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์ จากประสบการณ์ของกำนันเจ๊ะปอเมื่อได้เข้าเยี่ยมชม พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร ครั้งเมื่อมารับรางวัลกำนันดีเด่น ที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2521 ทำให้กำนันรู้สึกประทับใจเป็นอย่างมาก จึงเกิดแรงบันดาลใจให้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ที่โลหะจุดขึ้น เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ในการเรียนรู้และทราบวิถีชีวิตความเป็นมาของท้องถิ่นแก่ลูกหลานในชุมชนต่อไป

วันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2521 กำนันจึงได้ประชุมกับชาวบ้านในหมู่บ้านและขอรับบริจาคศิลปวัตถุและโบราณวัตถุจากชาวบ้าน ของที่ได้รับบริจาคมาได้แก่ มีด พร้า จาน โอง และกริช โดยของทั้งหมดจัดเก็บไว้ในตู้กระจกเพื่อสะดวกต่อการชมของผู้ที่สนใจ หลังจากนั้นเริ่มมีประชาชนสนใจขอเข้าชมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กำนันจึงเกิดแนวคิดที่จะสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ถาวรขึ้นมา

ในปี พ.ศ. 2525 กำนันจึงได้สร้างอาคารทรงไทยขึ้นโดยใช้ต้นระกำ หวาย และเปลือกสาครเป็นวัสดุก่อสร้างในพื้นที่ 30 ไร่ แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2526 โดยมีคณาจารย์และนักเรียนจากโรงเรียนสุโขทัยมาช่วยจัดโบราณวัตถุเป็นหมวดหมู่ และทำบัญชีลงทะเบียนของโบราณเป็นลายลักษณ์อักษร ปัจจุบันมีโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ กว่า 300 ชิ้น

การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์โลหะจุดของกำนันเจ๊ะปอ เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ท่านได้รับคัดเลือกเป็นบุคคลดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี พ.ศ. 2534 นอกเหนือจากงานที่ท่านได้ทำมาตลอดการหน้านั้น ผลงานที่สำคัญๆ คือ การให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการหวงแหนโบราณวัตถุ และได้ชี้แนะประชาชนให้เป็นคุณค่าของศิลปวัตถุเหล่านั้น โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังพยายามขยายผลให้ประชาชนได้มีโอกาสจัดเก็บรวบรวมและรักษามรดกต่างๆ เหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเป็นวิทยากรบรรยายให้กับอำเภอ โรงเรียน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการรักษามรดกด้านวัฒนธรรมและสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ

แหล่งข้อมูล: ดลมนรจัน บากา และมะยาเร่ง สาและ. "กำนันเจ๊ะปอ ลอดิง บุคคลดีเด่นในการอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี 2534".

รัฐมิต. 15: 1 (มกราคม-เมษายน). 2536.

ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะทู้

ที่ตั้ง โรงเรียนบ้านกะทู้ หมู่ 1 ถ.วิชิตสงคราม ตำบลกะทู้ อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต 83120 โทร. (076) 321-246

ผู้ประสานงาน นายไชยยุทธ ปิ่นประดับ

ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะทู้เริ่มจากเพียงห้องพิพิธภัณฑ์แร่ดีบุกของโรงเรียนบ้านกะทู้ก่อน แต่ด้วยความสนใจเรื่องเหมืองแร่และประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตเป็นส่วนตัวของคุณไชยยุทธ ปิ่นประดับ อดีตสภาวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต เห็นว่าในประเทศไทยยังไม่มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่จัดแสดงเกี่ยวกับเหมืองแร่จึงได้เสนอแนวคิดและสนับสนุนให้โรงเรียนทำเป็นพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2537 โรงเรียน อำเภอ และสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สุขาภิบาลกะทู้ และผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลายท่านรวมถึงคุณไชยยุทธ ร่วมกันสนับสนุนส่งเสริมจนสามารถจัดพิพิธภัณฑ์แร่ได้ ต่อมาเปลี่ยนเป็นชื่อเป็นศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะทู้ เปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2540 ปลายปี พ.ศ. 2546 สภาการศึกษาจังหวัดให้เสนอชื่อพิพิธภัณฑ์นี้ให้เป็นภูมิปัญญาไทย ได้รับความสนใจจากดร.พิสิฐ เจริญวงศ์ เนื่องจากเป็นพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่แห่งเดียวในไทย

คุณไชยยุทธ ปิ่นประดับ มีเชื้อสายจีน เป็นลูกนายเหมืองเก่า เป็นผู้หนึ่งที่สนใจประวัติศาสตร์บรรพบุรุษชาวจีนในเมืองกะทู้ ในฐานะที่อำเภอกะทู้เป็นถิ่นแร่และชุมชนชาวจีนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน เริ่มแรกคุณไชยยุทธ สะสมเศษกระเบื้องและถ้วยชามก่อน เมื่อคิดจะจัดทำพิพิธภัณฑ์เหมืองแร่ขึ้น จึงพยายามเสาะหาเครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ โดยใช้วิธีการไปขอรับบริจาคบริษัทที่เคยขุดแร่หรือคนพบดีในภูเก็ต เช่น บริษัทอนุภาสและบุตร จำกัด บริษัทวานิชและพี่น้อง บริษัทเรือดุสิตินทรีย์ จำกัด บริษัทเรือดุสิตินทรีย์ภูเก็ตสูง ห้างหุ้นส่วนจำกัด เหมืองแร่ผลทวี และบริษัทไทยซาริโก จำกัด เป็นต้น นอกจากนี้คุณไชยยุทธมีเพื่อนฝูงที่ทำงานอยู่กรมทรัพยากรธรณี คุณไชยยุทธจึงมีช่องทางในการเก็บสะสมตัวอย่างแร่เพื่อนำมาจัดแสดงให้ชมได้

ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงแร่ดีบุกและแร่ธาตุอื่น ๆ เครื่องมือเครื่องใช้เกี่ยวกับเหมืองแร่ เครื่องจักรทำเหมืองแร่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง พร้อมมีคำบรรยายและวิทยากรนำชม รวมถึงมีแผ่นพับให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อให้ความรู้และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกะทู้ เช่น การจัดมีการจัดงานประจำปี แสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นกะทู้

อย่างไรก็ดีพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ประสบปัญหาด้านงบประมาณที่มาดำเนินการในด้านปรับปรุงอาคารสถานที่ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ทั้งนี้เคยขอเงินจากเทศบาลซึ่งได้มาเพียง 20,000 บาทต่อปี ซึ่งไม่เพียงพอ คุณไชยยุทธ จึงพยายามวิ่งเต้นหาเงินจากแหล่งอื่น ๆ โดยตอนนี้กำลังติดต่อดร.พิสิฐ เจริญวงศ์ เพื่อขอให้ช่วยประสานในการติดต่อขอเงินทุนสนับสนุนจากมูลนิธิฟอร์ด

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แผ่นพับประชาสัมพันธ์ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะทู้.

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์วัดพระทอง

ที่ตั้ง วัดพระทอง บ้านนาใน ตำบลเทพกษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต 83110

วัดพระทองเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งของจังหวัดภูเก็ต ด้วยว่ามีพระพุทธรูปโบราณที่มีลักษณะแปลกคือครึ่งองค์โผล่จากพื้น มีตำนานเล่าว่าชาวบ้านมาขุดพบโดยขุดได้เพียงครึ่งองค์เท่านั้น นอกจากนี้ยังเล่ากันอีกว่า เมื่อคราวพระเจ้าปดุงมาตีเมืองถลางก็พยายามขุดพระไปด้วย แต่ไม่สามารถนำขึ้นได้เช่นกัน ชาวบ้านจึงสร้างพระครึ่งองค์ครอบไว้เรียกว่า “พระผุด” ต่อมาพระพุทธรูปมาปักกลดบริเวณนั้น แล้วสร้างวัดขึ้น โดยอัญเชิญพระผุดเป็นพระประธานในโบสถ์ กล่าวกันว่าพระผุดเป็นพระทองคำ จึงพอกปูนทับลงไปอีกครั้งดังที่เห็นในปัจจุบัน ส่วนพิพิธภัณฑ์นั้นตั้งอยู่ข้างโบสถ์พระทอง เป็นที่รวมโบราณวัตถุและเครื่องใช้ของชาวภูเก็ตที่ชาวบ้านนำมาบริจาค

เจ้าอาวาสองค์ก่อนคือ หลวงพ่อฝรั่ง เป็นผู้เริ่มการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ โดยท่านได้เก็บรวบรวมสิ่งของมีค่าต่าง ๆ โดยเฉพาะ เครื่องใช้ เครื่องประดับสตรี เก็บเอาไว้ในห้อง ๆ หนึ่ง โดยในตอนแรกยังไม่มีการนำมานับ หรือตรวจสอบว่ามีอะไรบ้าง จำนวนของที่น่าออกมาแสดงเป็นเพียงหนึ่งในสามของทั้งหมดที่มี เป็นที่น่าเสียดายว่าเมื่อประมาณสิบกว่าปีที่แล้ว เมื่อเจ้าอาวาสองค์ก่อนมรณภาพของมีค่าชุดหนึ่งได้หายไปกว่า 500 ชิ้น

อาคารจัดแสดงเป็นอาคารสร้างใหม่ชื่อ “ศาลาพุทธสุวรรณนิมิต” เป็นอาคารใหญ่สองชั้น ชั้นล่างใช้เป็นที่พักประกอบศาสนกิจ ชั้นบนจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์ กว้างประมาณ 10 เมตร ยาว 40 เมตร ตัวหนังสือป้ายชื่อใช้เครื่องถ้วยชามทั้งในอดีตประดับเป็นตัวอักษรสวยงาม ก่อนที่ท่านเจ้าอาวาสองค์ก่อนจะมรณภาพ ท่านเป็นผู้จัดสิ่งของตนเอง โดยมีครูท่านหนึ่งมาช่วย แต่เมื่อเจ้าอาวาสอาพาธและมรณภาพในเวลาต่อมาพิพิธภัณฑ์ก็ปิดตัวไประยะหนึ่ง เมื่องานพระราชนิพนธ์เพลงศุภณัฐท่านเจ้าอาวาสผ่านไป เจ้าอาวาสองค์ใหม่จึงสานต่องานพิพิธภัณฑ์ แต่มีปัญหาในเรื่องไม่ทราบประวัติความเป็นมาของของเหล่านั้น เป็นแต่เพียงเอาของตั้งแสดงไว้ในตู้กระจก ปัญหาการทำทะเบียนของและความปลอดภัยในการจัดเก็บรักษาของ

สิ่งของที่จัดแสดงเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของชุมชนรอบวัด ของส่วนใหญ่เป็นโบราณวัตถุที่ชาวบ้านนำมาบริจาค เป็นของที่เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตท้องถิ่นของชุมชนชาวไทย จีน และมุสลิม ในจังหวัดภูเก็ต เช่น จิ้งหรีดหรือเสื้อกันฝนของชาวเหมืองแร่ เสียนหา ซึ่งเป็นเครื่องจักสานคล้ายตะกร้า มีฝาเปิดปิดได้ ใช้ใส่สินค้าของฝ่ายชายในพิธีมงคลสมรสตามประเพณีจีน รองเท้าดินตุ๊ก ของหญิงชาวจีน ซึ่งมีขนาดเล็กจื๋กว่ารองเท้าธรรมดาหลายเท่า นอกจากนี้ ยังมีกริชของชาวมุสลิมหลายรูปแบบ ตลอดจนถ้วยชามกระเบื้องแบบตะวันตกที่ชาวจีนที่มีฐานะดินนิยมใช้กัน

แหล่งข้อมูล: ประชุม ชุมเพ็งพันธุ์. ประวัติศาสตร์อารยธรรมภาคใต้: แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สำคัญในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น, 2545.

ศรีศักร วัลลิโภดม. เอกสารรายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น. วันที่ 7-9 กันยายน 2539 จัดโดยมูลนิธิประไพ วิริยะพันธุ์.

พิพิธภัณฑ์วัดเขาสุวรรณประดิษฐ์

ที่ตั้ง เลขที่ 27 หมู่ 5 ตำบลคอนสัก อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84220

เจ้าอาวาส พระครูสุวรรณพิพัฒน์ โทร. (077) 371-122

ผู้ประสานงาน พระอนุวัติอธิปญโญ โทร. (06) 947-0382

วัดสุวรรณประดิษฐ์ เป็นที่ประดิษฐานพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเขา ได้มาจากวัดพระเกียรติ อำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่ พระครูสุวรรณประดิษฐ์การ หรือ หลวงพ่อจ้อย เกจิอาจารย์ชื่อดังแห่งภาคใต้ เป็นผู้บุกเบิกสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 พิพิธภัณฑ์วัดก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2526 โดยพระกิตติมมงคลพิพัฒน์(หลวงพ่ोज้อย) อดีตเจ้าอาวาสวัดเขาสุวรรณประดิษฐ์ โดยใช้เงินค่าก่อสร้างประมาณ 300,000 บาท

พิพิธภัณฑ์เปิดดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2530 มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมและอนุรักษ์สิ่งของเครื่องใช้ที่หายากไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ตลอดจนคงไว้ซึ่งความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากการรับบริจาคสิ่งของจากชาวบ้าน และของที่ชาวบ้านนำมาถวาย เช่น สัตว์สตัฟฟ์ที่หายาก เช่น เสือโคร่ง จระเข้ กระตุกปลาฉลาม เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจให้กับนักเรียนในชุมชน อันนำมาสู่การเรียนรู้และประสบการณ์ที่ถาวร

เมื่อหลวงพ่ोज้อยมรณภาพ พิพิธภัณฑ์ถูกปิดไว้เกือบ 1 ปี ปัจจุบันมีสภาพกลายเป็นคลังเก็บของ ไม่ได้มีการจัดหมวดหมู่ของแต่ประการใด โดยสิ่งของที่นำเสนอในพิพิธภัณฑ์ได้แก่ ข้าวของเครื่องใช้ของหลวงพ่ोज้อย พระพุทธรูปปูนปั้น ก้อนหินโบราณ ภาชนะ ถ้วยชาม หม้อ ชัน และสัตว์สตัฟฟ์ เช่น เสือโคร่ง งูจงอาง จระเข้ เต่าทะเล นก เป็นต้น

ปัญหาที่พิพิธภัณฑ์ประสบในขณะนี้คือ ห้องจัดแสดงที่คับแคบ ของที่มีจำนวนมากยังไม่ได้จัดทำทะเบียน และไม่ทราบประวัติที่มาที่ไป รวมถึงเจ้าหน้าที่ดูแล นอกจากนี้ของบางอย่างไม่ทราบที่มาที่ไป แม้ทางพิพิธภัณฑ์จะได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิพระกิตติมมงคลพิพัฒน์ แต่ก็ยังขาดงบประมาณในการบำรุงรักษา

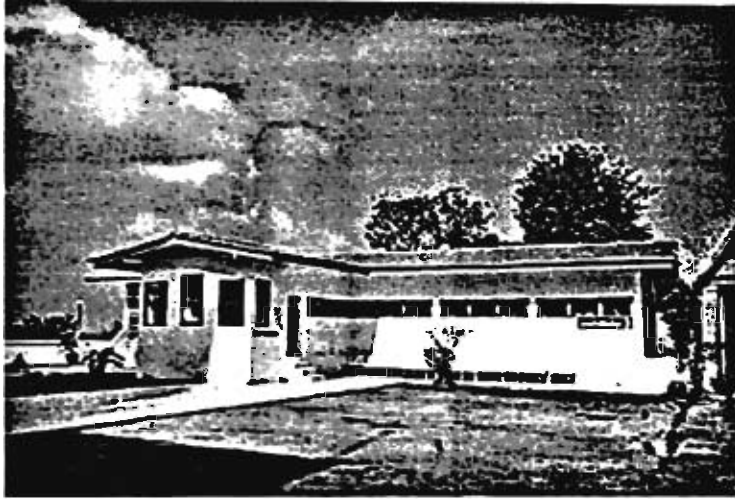
แหล่งข้อมูล. การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

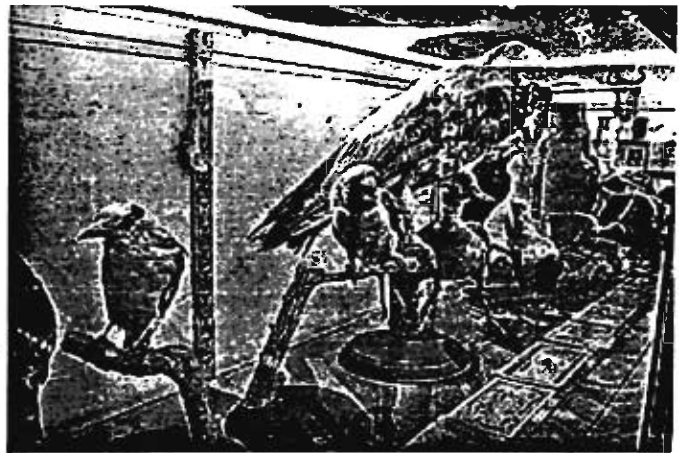
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

<http://www.thaitourzone.com/south/surat/walkabosuan.htm>

พิพิธภัณฑ์วัดเขาสวรรณประดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี

ส่วนจัดแสดงสัตว์สตฟ์

เสือสตฟ์ภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา วัดเวียง

ที่ตั้ง เลขที่ 16 หมู่ 4 ตำบลตลาดไชยา อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84110

เจ้าอาวาส พระศรีปริยัติญาณภรณ์

ผู้ประสานงาน นายชนะ นาคเวช หัวหน้าพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา

พิพิธภัณฑ์ก่อตั้งโดยพระครูศรีปริยัติญาณภรณ์(รุ่งเรือง ธมฺมปวโร) เจ้าอาวาสวัดเวียงและเจ้าคณะอำเภอไชยา เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2543 และเปิดใหม่เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2544 เพื่อต้องการจะรักษาและฟื้นฟูมรดกอันล้ำค่าของบรรพชนไว้มิให้สูญหาย ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากสภาวัฒนธรรมอำเภอไชยา

ในปี พ.ศ. 2546 พิพิธภัณฑ์ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุราษฎร์ธานีให้เป็นศูนย์บูรณาการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน ตำบลไชยา แรกเริ่มก่อตั้งนั้นเจ้าอาวาสวัดเวียงอนุญาตให้ใช้กุฏิเจ้าอาวาสหลังเก่าที่ว่างอยู่เป็นสถานที่จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ โดยกุฏิหลังนี้เป็นสถาปัตยกรรมฝีมือสกุลช่างไชยาที่ยังหลงเหลืออยู่และสมควรอนุรักษ์ไว้ เป็นอาคารไม้ถุนสูง อายุร้อยกว่าปี แต่เมื่อครั้งที่ได้รับบริจาคจากประชาชนมีมากขึ้น จำเป็นต้องสร้างอาคารหลังที่ 2 อีกหลัง ด้วยเงินงบประมาณที่คณะกรรมการต้องจัดหากันเองมูลค่ากว่า 200,000 บาท และได้ขออนุญาตเจ้าอาวาสวัดเวียงขอกุฏิเก่าโบราณปรับปรุงเป็นอาคารหลังที่ 3 เพื่อขยายพื้นที่ให้กว้างขวางต่อไป การจัดแสดงแบ่งเป็น 3 อาคาร ได้แก่

1. อาคารหอฉัน 2 ชั้น ชั้นบนจัดแสดงสิ่งทอทางพุทธศาสนา เครื่องจักสาน วิถีชีวิต ห้องครัว ห้องนอน ห้องรับแขก ชั้นล่างจัดแสดงของทั่วไป เช่น สมุดคำสมุชราช เอกลักษณ์อำเภอไชยา เครื่องมือก่อสร้าง เครื่องลายคราม ของส่วนใหญเป็นของวัด

2. อาคารชั้นเดียว เป็นอาคารสร้างใหม่ จัดแสดงครกสีผ้า/ตำข้าว เครื่องมือจับสัตว์น้ำ

3. กุฏิเก่า ซึ่งกำลังจะปรับปรุงและวางแผนจะจัดแสดงประวัติบุคคลสำคัญของอ.ไชยา

การจัดแสดงมีคำบรรยายประกอบเฉพาะวัตถุสิ่งของที่สำคัญ ๆ และมีวิทยากรนำชม เมื่อได้รับการแจ้งว่ามีผู้มาดูงานเป็นคณะ โดยวิทยากรสามารถบรรยายนำชมทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ นอกเหนือจากการจัดแสดงแล้วทางพิพิธภัณฑ์ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในวันสำคัญอยู่เสมอ โดยจัดแสดงนิทรรศการในงานประจำปีของอำเภอไชยา เช่น วันรองเมืองไชยา วันวิสาขบูชา เพื่อแนะนำให้ประชาชนและผู้สนใจ มีความรู้และเห็นถึงประเพณีซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเมืองไชยา และร่วมสาธิตจัดนิทรรศการแนะนำความรู้แก่นักเรียนในงานแสดงนิทรรศการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 2 จังหวัดสุราษฎร์ธานี การบริหารจัดการตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะวิทยากร ซึ่งมาจากหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในท้องถิ่น แม้พิพิธภัณฑ์จะได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากสภาวัฒนธรรมจังหวัดไชยา แต่ไม่เคยได้รับงบสนับสนุนจากราชการ ทางวัดจึงต้องหาเงินด้วยตัวเองโดยวิธีการทอดกฐินและรับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธา

แหล่งข้อมูล: ประวัติวัดเวียง (เอกสารวัดสำเนา)

โครงการปรับปรุงอาคารพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เมืองไชยา (เอกสารวัดสำเนา)

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

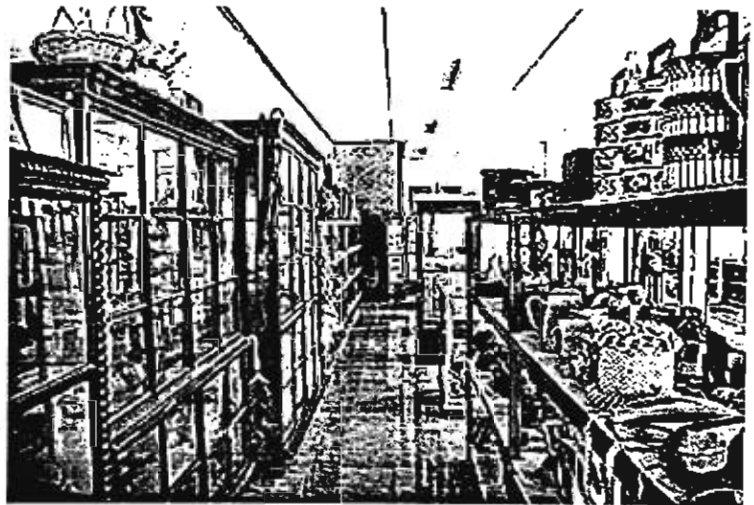
แผนที่: พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา และแบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7-8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครราชสีมา

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเมืองไชยา จ.สุราษฎร์ธานี

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พระสงฆ์นำชมพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ปลาหิน

ที่ตั้ง 34/15 ซ้างโรงพยาบาลคอนสัก ตำบลคอนสัก อำเภอคอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84220

เจ้าของ นายกิตติ สินอุดม โทร. (077) 371-197

พิพิธภัณฑ์ปลาหินเกิดขึ้นด้วยฝีมือ และความวิริยะอุตสาหะของคุณลุงกิตติ สินอุดม ที่นำหินมาแกะสลักเป็นรูปปลาและสัตว์น้ำต่าง ๆ ได้อย่างสวยงามและเหมือนจริง เดิมคุณลุงกิตติเป็นชาวประมง ชีวิตผูกพันอยู่กับท้องทะเล สนใจเรื่องพันธุ์ปลาทะเล ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 จึงเริ่มใช้เวลาว่างที่มีนำหินมาแกะสลักเป็นรูปปลาต่าง ๆ สะสมมาเรื่อย ๆ จนมีกว่าหนึ่งพันชนิด เวลาว่างสิบปีก็เริ่มแกะสลักจำนวนปลาที่แกะสลักไว้มีมากขึ้นเรื่อย ๆ คุณลุงจึงคิดที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ขึ้นเพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นและชื่นชมปลาทะเลสวยงามที่หลากหลายพันธุ์ โดยเฉพาะปลาที่หายากหรือสูญพันธุ์ไปแล้วยากคนรุ่นหลังไม่มีโอกาสได้เห็น

พิพิธภัณฑ์ปลาหินเปิดให้เข้าชมครั้งแรกเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2544 โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดสุราษฎร์ธานีเข้ามาสนับสนุน ภายในอาคารทำเป็นทะเลจำลองแสดงพันธุ์ปลาทะเลชนิดต่าง ๆ ที่แกะสลักจากหิน รวมถึงแสดงวิธีการจับปลา การประมงทางทะเล โดยพยายามปลูกฝังให้ผู้ที่มาเข้าชมรักทะเล คุณลุงกิตติเป็นวิทยากรนำชมและบรรยายรายละเอียดพร้อมตอบข้อซักถามต่าง ๆ ภายในพิพิธภัณฑ์ยังจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์แห่งนี้ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักเรียนในวิชาแกะสลัก เพราะตัวคุณลุงกิตติเองได้รับคัดเลือกให้เป็นอาจารย์พิเศษสอนแกะสลักให้กับนักเรียนคอนสักผดุงวิทย์ด้วย และแม้จะเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์แล้ว แต่ช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการคุณลุงกิตติก็ยังแกะสลักปลาเพิ่มเติมอยู่เสมอ อย่างไรก็ตามพิพิธภัณฑ์ยังประสบปัญหาเรื่องเงินทุนสำรองเพื่อนำไปซื้อหินเพื่อมาแกะสลักเพิ่มเติม รวมถึงการส่งเสริมประชาสัมพันธ์

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7-8 กุมภาพันธ์ 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช.

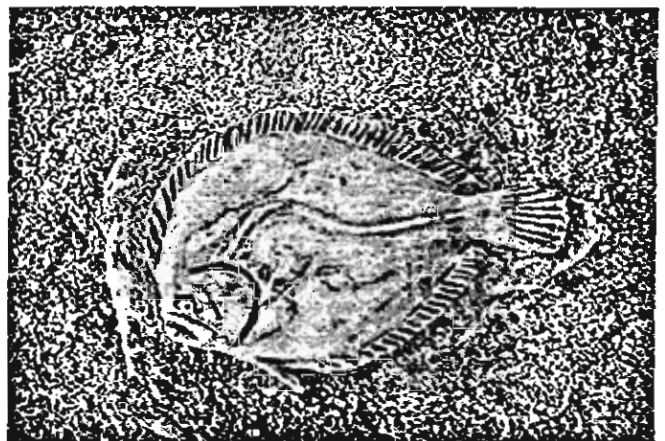
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

แผนพับประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์ปลาหิน

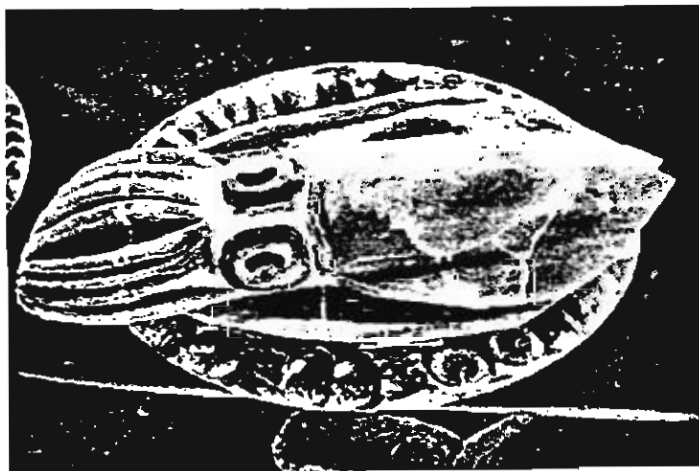
พิพิธภัณฑ์ปลาหิน จ.สุราษฎร์ธานี

ส่วนจัดแสดง จำลองเป็นใต้ท้องทะเล

ฝีมือแกะสลักปลาจากหินของผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์

หอวัฒนธรรมบ้านละไม

ที่ตั้ง วัดละไม อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84140

เจ้าอาวาส พระครูประโชติธรรมรักษ์

หอวัฒนธรรมบ้านละไม ก่อตั้งขึ้นด้วยการสนับสนุนจากคณะกรรมการสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) เมื่อปี พ.ศ.2529 เพื่อเป็นสถานที่เก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ดั้งเดิมที่บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิตชาวเกาะสมุยในอดีต ภายในหอวัฒนธรรมจัดแสดงของต่าง ๆ เช่น ตะเกียงโบราณ กรงนกเขา เครื่องปั้นดินเผา และเครื่องมือเครื่องใช้ใน การทำสวนมะพร้าวซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ของชาวสมุย ได้แก่ จอบ เสียม มีดพร้า ยังมีหมวก กระซอนซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ ที่ทำจากมะพร้าวให้ชมอีกด้วย

แม้หอวัฒนธรรมแห่งนี้จะดูทอดโทรมไปบ้างและไม่ได้รับการจัดการดูแลดีเท่าที่ควรแต่ก็ขอให้คุณค่าในเชิง ศิลปวัฒนธรรม และช่วยให้ผู้เข้าชมรู้จักสมุยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หอวัฒนธรรมบ้านละไมจะได้รับการสนับสนุน การจัดทำในเบื้องต้นจากคณะกรรมการสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ แต่ก็มีได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานแต่อย่างใด ทำให้หอวัฒนธรรมขาดการบำรุงรักษา และจำเป็นต้องปิดตัวลงชั่วคราว

นอกจากนี้ทางหอวัฒนธรรมยังประสบปัญหาเรื่องชื่อของสถานที่ ท่านเจ้าอาวาสตั้งข้อสังเกตว่าการใช้ชื่อ ว่า "หอวัฒนธรรม" อาจจะทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจว่าคืออะไร ไม่ทราบว่าแท้จริงแล้วเป็นพิพิธภัณฑ์ ท่านเจ้าอาวาส จึงต้องการจะเปลี่ยนชื่อมาใช้ว่า "พิพิธภัณฑ์" แทน เพื่อให้ชาวบ้านทราบว่าเกี่ยวกับของเก่า นอกจากหอวัฒนธรรม แล้ว ภายในวัดละไมยังมีเจดีย์เก่าแก่ที่น่าสนใจอยู่ด้านหน้า เป็นเจดีย์ขนาดเล็กบรรจุพระธาตุซึ่งได้อัญเชิญมาจาก ประเทศศรีลังกา เมื่อราวปี พ.ศ.2525-2526

พิพิธภัณฑ์สถานวัดพะโคะ

ที่ตั้ง ตำบลชุมพล อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา 90190 โทร. (074) 344 – 175

เจ้าอาวาส พระครูสมุหวิธานชัย กตปุญโญ โทร. (01) 896 - 8556

ผู้ประสานงาน พระอนันตพงษ์ กัลยาโน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส โทร. (09) 879-6737

วัดพะโคะหรือวัดราชประดิษฐฐาน สร้างขึ้นราว พ.ศ. 500 มีเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระมหาธาตุของพระพุทธเจ้าที่นำมาจากเมืองลังกา นอกจากนี้มีพระพุทธรูปไสยาสน์ ชื่อว่าพระพุทธรูปโคตมะ ตามความนิยมของชาวบ้านเรียกชื่อวัดตามชื่อพระโคตมะ ชื่อวัดราชประดิษฐฐานเดิมไม่นิยมเรียกกัน ต่อมาวัดพระโคตมะเรียกเพี้ยนเป็นวัดพะโคะ บริเวณวัดมีภูเขาสี่ลูกคือ เขาพระพุทธรบาท(พะโคะ) เขาพนักดุกแก(เขาน้อย) เขาคูหา และเขาผี ชุมชนที่อยู่ใกล้บริเวณเขาสี่ลูกนี้ ตามตำนานในอดีตเจ้าเมืองลังกาทรงให้ชุมชนเหล่านี้ช่วยเหลือกิจของวัดพะโคะเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ความสำคัญของวัดพะโคะคือเป็นที่กำเนิดและอุปสมบทของหลวงปู่ทวด ทางวัดจึงต้องการนำสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวดมาให้ชมและนำเสนอประวัติความเป็นมาของหลวงปู่ทวด โดยพยายามเผยแพร่และนำเสนอความสำคัญของวัดพะโคะเพื่อให้เป็นที่รู้จักเช่นเดียวกับวัดช้างให้ ทั้งนี้งบประมาณในการทำพิพิธภัณฑ์ใช้งบของวัดทั้งหมด

พิพิธภัณฑ์วัดพะโคะเปิดให้เข้าชมเมื่อปี พ.ศ. 2536 ของที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เป็นโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับหลวงปู่ทวด เช่น อัฐบริขาร จีวร ไม้เท้าของหลวงปู่ทวด ลูกแก้วบารมี โดยมีคำบรรยายประกอบและมีพระสงฆ์นำชม การมีโบราณสถานเก่าแก่วัดและได้รับการขึ้นทะเบียนไว้กับกรมศิลปากร ทำให้การดำเนินงานต่างๆ ของวัดต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมศิลปากรด้วย ความไม่เข้าใจระหว่างวัดและกรมศิลปากรมีปรากฏอยู่เนื่องๆ โดยทางวัดมักจะกล่าวหาว่ากรมศิลปากรไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ แก่วัด

แหล่งข้อมูล: ชัย สัจจาพันธุ์. ประวัติวัดพะโคะ(วัดพระราชประดิษฐฐาน) และประวัติสมเด็จพระเจ้าพะโคะ (หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด).

สงขลา: โรงพิมพ์เมืองสงขลา, 2525.

การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

ที่ตั้ง สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

หมู่ 1 บ้านอ่าวทราย ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90100

ผู้ประสานงาน รองศาสตราจารย์ปรีชา ทิฉินพงษ์ โทร. (09) 733-6800

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา เริ่มก่อตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และเปิดทำการเมื่อพ.ศ. 2534 อยู่ภายใต้การจัดการของสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ โดยจัดตั้งขึ้นด้วยแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานที่ว่า สังคมและประเทศชาติจะเจริญกว่าคุณภาพของประชากรไม่ได้ และระดับคุณภาพของประชากรมีอิทธิพลของวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นตัวกำหนด ดังนั้นการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน แล้วเลือกเฟ้นเอามาใช้พัฒนาคุณภาพของประชากรอย่างถูกต้องเหมาะสม มีศาสตราจารย์สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์ เป็นผู้อำนวยการคนแรก โดยใช้เวลานานกว่า 20 ปีในการสถาปนาสถาบันฯ ให้เป็นสถาบันทางวิชาการระดับสูงด้านวัฒนธรรมศึกษา และเป็นศูนย์บริการวิชาการทางทักษิณคดีที่สมบูรณ์แบบในระดับภาคพื้นเอเชีย

พิพิธภัณฑ์นี้ถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของภาคใต้ มีข้อมูลทางวิชาการด้านทักษิณคดีศึกษา ภายในพิพิธภัณฑ์มีวัตถุสิ่งของอันเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ตกทอดมาหลายชั่วอายุคน กว่า 60,000 ชิ้น ของส่วนใหญ่ได้มาจากการเก็บรวบรวมสะสมของศาสตราจารย์สุริวงค์ ด้วยบารมีของท่านจากการเป็นอาจารย์และมีลูกศิษย์ลูกหาทำให้สามารถหาของได้เป็นจำนวนมาก โดยของทั้งหมดจัดแสดงอยู่ในห้องต่าง ๆ มากกว่า 30 ห้อง เช่น ห้องประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ ห้องลูกปัดและเครื่องประดับ ห้องมิดและศาสตราวุธ ห้องอาชีพอั้งหลัก ห้องเครื่องมือจับสัตว์ ห้องเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น ทั้งนี้มีคำบรรยายประกอบและวิทยากรนำชม

ด้วยสภาพภูมิประเทศที่ตั้งอยู่บนเชิงเขา เป็นภูมิทัศน์ที่สวยงามของสถาบันทักษิณคดีศึกษา รวมถึงการออกแบบตกแต่งอาคารตามแบบสถาปัตยกรรมภาคใต้และจัดสวนที่สวยงาม จึงทำให้สถาบันทักษิณคดีศึกษามีชื่อเสียงเป็นเพียงสถาบันทางวิชาการในระดับสูงเท่านั้น แต่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา พร้อมให้บริการห้องพัก ห้องประชุมสัมมนาด้วย

ตั้งแต่เปิดดำเนินการมีปัญหาเรื่องงบประมาณซ่อมบำรุง แม้จะได้รายได้จากค่าเช่าชมพิพิธภัณฑ์ ซึ่งมีคนเช่าชม 200 คน/วัน และค่าที่พักโรงแรม แต่เงินทั้งหมดต้องส่งกลับคืนให้มหาวิทยาลัย เมื่อต้องการใช้เงินต้องทำเรื่องของงบประมาณจากทางมหาวิทยาลัย

แหล่งข้อมูล: การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

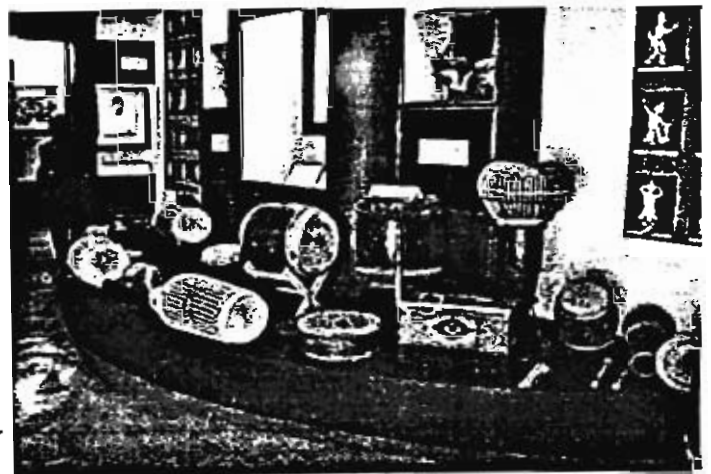
7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แผ่นพับประชาสัมพันธ์สถาบันทักษิณคดีศึกษา

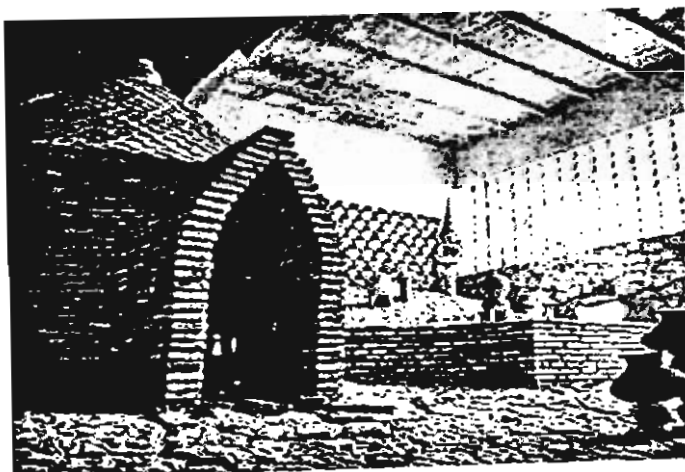
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา จ.สงขลา

ส่วนจัดแสดงดนตรีพื้นบ้านของภาคใต้

ส่วนจัดแสดงเครื่องปั้นดินเผา

พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์

ที่ตั้ง เลขที่ 1 ถ.จนะ ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 90000 โทร. (074) 312-025

ผู้ประสานงาน สุชาวดี สุวรรณมณี

พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2530 เปิดทำการเมื่อวันที่ 4 กันยายน 2532 จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อาคารจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์นั้นเดิมเป็นบ้านพักของรองอำมาตย์โทขุนวินิจทัศนกรรม ซึ่งเป็นบิดาของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายในตกแต่งด้วยข้าวของเครื่องใช้เช่นเดียวกับสมัยที่ครอบครัวของพลเอกเปรมเคยพักอาศัยอยู่ พร้อมแสดงประวัติสกุลติณสูลานนท์

บ้านหลังนี้ได้รับโอนมาจากเรือนจำ จ.สงขลา ลักษณะเป็นเรือนไม้ยกพื้น ชั้นเดียว หลังคาทรงปั้นหยาสองหลังคู่มีสานเปิดโล่งเชื่อมถึงกัน ปัจจุบันเทศบาลนครสงขลาเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและยังพัฒนาให้เป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวและถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา

แหล่งข้อมูล: แผ่นพับประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์พธำมะรงค์

การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช

แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

พิพิธภัณฑ์ภัทรศิลปสังวร วัดมณีมาวาสวรวิหาร

ที่ตั้ง วัดมณีมาวาสวรวิหาร ถ.โทรบุรี ตำบลบ่อทราย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

โทร. (074) 312534, (074) 322-745

เจ้าอาวาส พระราชศิลปสังวร

วัดมณีมาวาสวรวิหาร เป็นเก่าแก่ของจังหวัดสงขลา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เคยใช้เป็นที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในสมัยรัชกาลที่ 3 และเป็นที่ตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกของสงขลา กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในบริเวณวัดเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2518 มีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ พระอุโบสถที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบทางภาคใต้ ภายในโบสถ์มีจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม พระวิหาร พระเจดีย์แบบจีน หอพระไตรปิฎก ภูมิแบบเก๋งจีน เป็นต้น

ตัวพิพิธภัณฑ์เป็นศาลาการเปรียญเก่า พระราชศิลปสังวร (ช่วง อุดตเวที) อดีตเจ้าอาวาสวัดได้เริ่มเก็บสะสมโบราณวัตถุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2477 โดยเฉพาะวัตถุโบราณที่ค้นพบแถบ อ.สทิงพระ อ.ระโนด และบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา เปิดให้ชมครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2483 ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 พิพิธภัณฑ์ของวัดได้รับการสถาปนาให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ตั้งชื่อตามราชทินนามของท่านในขณะนั้นว่า "พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ภัทรศิลปสังวร"

ของที่จัดแสดงได้แก่ วรรณกรรมท้องถิ่น พระพุทธรูป เทวรูป เครื่องโลหะ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือเครื่องใช้ของชาวบ้าน และข้าวของเครื่องใช้เกี่ยวกับพระสงฆ์ ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์แห่งนี้มีโบราณวัตถุรวมแล้วเกือบ 5,000 ชิ้น แต่สิ่งหนึ่งที่แตกต่างจากพิพิธภัณฑ์แห่งอื่นคือ การใช้พื้นที่ภายในของพิพิธภัณฑ์ร่วมกับหน้าที่อื่น ผนังอาคารโดยรอบของพิพิธภัณฑ์ภัทรศิลปสังวรจะถูกเจาะเป็นช่องเก็บอัฐิ ในเดือนห้าและเดือนสิบของทุกปีจะมีการทำพิธีบังสุกุลกันภายในพิพิธภัณฑ์

แม้พิพิธภัณฑ์วัดจะได้คัดเลือกให้เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กาลต่อมาปรากฏว่าวัดกลับไม่รู้สึกรู้สึมีความสุข หรือพอใจกับการสถาปนาครั้งนี้เท่าใดนัก เพราะหลังจากการสถาปนา กรมศิลปากรก็มิได้เข้ามาจัดการดูแลอย่างใกล้ชิดแต่ประการใด วัดต้องดำเนินการงานพิพิธภัณฑ์ต่อไปด้วยกำลังของตัวเอง พิพิธภัณฑ์ไม่ได้รับเงินสนับสนุนในการดำเนินงานจากกรมศิลปากรอย่างเต็มที่ แต่การดำเนินการใด ๆ ทางวัดกลับต้องขออนุญาตจากกรมศิลปากรทุกครั้ง ทำให้เกิดความยุ่งยาล่าช้า ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างสองฝ่าย จนกระทั่งปัจจุบันทางวัดพยายามที่จะขอคืนสิทธิในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์สถานจากกรมศิลปากรเพื่อมาดูแลและบริหารจัดการเอง

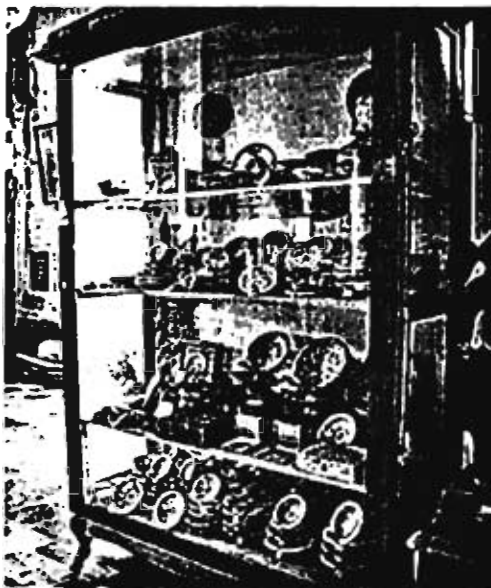
แหล่งข้อมูล: กรมศิลปากร. ประวัติวัดมณีมาวาส และนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ มณีมาวาส (ภัทรศิลปสังวร). เอกสารประกอบเนื่องในโอกาสสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพพระเทพวิสุทธิคุณ(เลี่ยม อติสุนทร) และพระราชศิลปสังวร(ช่วง อุดตเวที) อดีตเจ้าอาวาสวัดมณีมาวาส วันที่ 28 สิงหาคม 2525 การสำรวจภาคสนาม ครั้งที่ 7: 19 มกราคม 2547 แผ่นพับประชาสัมพันธ์วัดมณีมาวาส (ภาษาอังกฤษ)

พิพิธภัณฑ์ภัทรศิลป์ จ.สงขลา

ภายในจัดแสดงโบราณวัตถุและศิลปวัตถุจำนวนมาก

การจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงู

ที่ตั้ง 28 หมู่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล 91110 โทร. (074) 711-227

เจ้าของ นายชัยวัฒน์ ไชยกุล โทร. (01) 738-0091

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงูเกิดมาจากการสะสมส่วนบุคคล ของคุณชัยวัฒน์ ไชยกุล เดิมคุณชัยวัฒน์เป็นผู้จัดการสถานธนาณูปถัมภ์ ด้วยตำแหน่งหน้าที่มีการโยกย้ายไปยังจังหวัดต่าง ๆ อยู่เสมอ กลายเป็นช่องทางให้คุณชัยวัฒน์ซึ่งชื่นชอบการสะสมของเก่าอยู่แล้ว มีโอกาสเสาะแสวงหาของสะสมมากขึ้น การเก็บสะสมของเก่าเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528 โดยตระเวนหาซื้อแถบพุ่มเรียง หาดใหญ่ รวมถึงประเทศมาเลเซีย ทั้งนี้เมื่อของสะสมมีมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงเกิดปัญหาตามมา เพราะลักษณะงานที่ต้องโยกย้ายบ่อย ไม่สามารถขนย้ายของสะสมได้ทุกครั้ง ประกอบกับมีญาติชื่อ คุณสุนทร รัตนมาลิน แนะนำให้เปิดบ้านแสดงของสะสม เพื่อให้ความรู้แก่เยาวชนและนักท่องเที่ยว คุณชัยวัฒน์นำของสะสมมาจัดแสดงเปิดเป็นพิพิธภัณฑ์ที่บ้านแม่กรรยา ณ บ้านเลขที่ 28 หมู่ 1 ตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล ในปี พ.ศ. 2531 พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงูกลายเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดและนักท่องเที่ยว ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 เทศบาลตำบลกำแพง อำเภอละงู เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนการทำพิพิธภัณฑ์ โดยสนับสนุนเงินทุนก่อสร้างอาคารจัดแสดงให้สองหลัง ราคา 6 ล้านบาท และ 2 ล้านบาท บริเวณใกล้กับสำนักงานเทศบาลตำบลกำแพง โดยการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์อยู่บนชั้นสองของอาคาร มีการทำสะพานเชื่อมต่อกันทั้งสองอาคาร ชั้นล่างเป็นที่จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองตำบลกำแพง บริเวณพิพิธภัณฑ์ยังมีโรงงานขนาดเล็กแสดงกรรมวิธีการทำผ้าบาติก และขายผ้าให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนพิพิธภัณฑ์ที่บ้านแม่กรรยาก็ยังจัดแสดงของอยู่เช่นเดิม

ของที่จัดแสดงมีทั้งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้และภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น เครื่องปั้นดินเผาโบราณ เครื่องแก้ว จานชาม เติร์ดโบราณ แต่จุดเด่นคือ หม้อ 3 หู อายุกว่า 4,000 ปี

นอกจากจัดแสดงของแล้วทางพิพิธภัณฑ์ยังเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านด้วย โดยจะมีการจัดการแสดงร้องเงี้ยว ซิลัต ลิเกบก แสดงให้นักท่องเที่ยวชม โดยส่วนตัวของครอบครัวคุณชัยวัฒน์เองมีสายสัมพันธ์อันดีกับประเทศมาเลเซีย และเคยนำคณะการแสดงไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่ประเทศมาเลเซีย ในรัฐปีนัง ปาหัง เนการีเลมิตัน และกัวลาลัมเปอร์ด้วย หนังสือพิมพ์ของประเทศมาเลเซียเคยตีพิมพ์เรื่องราวครอบครัวคุณชัยวัฒน์และพิพิธภัณฑ์ จุดนี้สร้างความภาคภูมิใจมากให้กับคุณชัยวัฒน์ ถึงกับตัดข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัวและพิพิธภัณฑ์เก็บไว้อย่างดี

การบริหารงานของพิพิธภัณฑ์เป็นแบบครอบครัว โดยมีคุณชัยวัฒน์ และภรรยาเป็นผู้ดูแล แรกเริ่มที่ก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ คุณชัยวัฒน์ต้องการทำทะเบียนวัตถุทั้งหมด แต่ไม่ทราบวิธีการและขั้นตอนในการทำ จึงเข้าไปขอความช่วยเหลือจากกรมศิลปากร และได้ยืมแบบฟอร์มการลงทะเบียนมาทำเอง ถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์เอกชนแห่งที่สองที่มีการทำเบียนอย่างถูกต้องตามแบบของกรมศิลปากร

แหล่งข้อมูล: การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครราชสีมา
แผ่นพับประชาสัมพันธ์พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านละงู
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

โครงการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการทำกริชรามัน กลุ่มทำกริชบ้านบาตูกาลูว๊ะ
ที่ตั้ง ท่าเลคิง บ้านบึงน้ำใส หมู่ 5 ตำบลตะโล๊ะทะเล อ.รามัน จ.ยะลา 95140
ผู้ประสานงาน นายตี พะลี อะตะบู โทร. (073) 295-418

กลุ่มทำกริชบ้านบาตูกาลูว๊ะมีแนวคิดที่จะก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2546 ปัจจุบันพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ยังอยู่ในระหว่างดำเนินการคาดว่าจะเปิดทำการในเดือนเมษายน พ.ศ. 2547 เริ่มมาจากโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการทำกริชรามันของกลุ่มทำกริชบ้านบาตูกาลูว๊ะซึ่งเป็นการรวมตัวของช่างทำกริชจาก 3 จังหวัดคือ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งปัจจุบันได้ร่วมกันจดทะเบียนเป็น "สหกรณ์กริชรามันจำกัด" ได้เสนอโครงการต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การทำกริช โครงการดังกล่าวเป็น 1 ใน 9 โครงการที่ได้รับคัดเลือกเป็นโครงการดีเด่นระดับประเทศเมื่อปี พ.ศ.2546 แนวคิดเริ่มแรกในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์มาจากความคิดที่ว่าชิ้นงานกริชที่ทำ มักจะขายออกไปหมดไม่มีการเก็บไว้ จนทำให้ไม่มีกริชเหลือไว้ดูเป็นตัวอย่างเลย เกรงว่าถ้าขายไปหมดก็จะมีตัวอย่างไว้ให้คนรุ่นหลังดู จึงน่าจะทำการกริชไว้เป็นตัวอย่างหรือจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ให้คนชม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ให้สูญหายไป

การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อนายสะเปียง มะวะวา พร้อมวงศ์ตระกูลมะวะวาบิชาค ที่ดินจำนวนประมาณ 2 งาน เพื่อใช้สร้างอาคาร ส่วนตัวอาคารได้ขอบริจาคจากชาวบ้านที่จำเป็นรื้อบ้านไม้เก่าเนื่องจากถูกเวนคืนที่ โดยปัจจุบันได้รวบรวมเรือนไม้เก่าเหล่านั้นไว้ที่บึงน้ำใสและกำลังรอการสร้างต่อไป

แผนการจัดแสดงคือ แสดงภาพถ่ายเป็นหลัก โดยเฉพาะภาพกริชที่มีคนสั่งทำ โดยจะมีคำบรรยายว่ากริชแต่ละเล่มที่ทำขึ้นมานั้นทำเพื่ออะไร ใครเป็นคนสั่งทำ ช่างเป็นใคร เริ่มทำเมื่อไร เสร็จเมื่อไร เหตุที่ไม่ได้แสดงของจริงเข้าใจว่าเนื่องเพราะวัฒนธรรมในการทำกริชรวมถึงปัญหาด้านเงินทุนและความปลอดภัย ช่างทำกริชถือว่ากริชเป็นมหาเศรษฐี การทำกริชต้องมีวัตถุประสงค์ เป็นงานที่ต้องประสานใจกันระหว่างผู้ทำและผู้สั่งทำ จึงจะทำให้กริชมียศวิญญูณ และต้องมีคนสั่งจึงจะทำ แต่ปัจจุบันรูปแบบการสั่งทำก็เปลี่ยนไปคือ ทางสหกรณ์กลายเป็นคนสั่งทำเพื่อนำไปขาย ไม่ว่าช่างทำได้เท่าไรสหกรณ์ก็ยินดีรับซื้อทั้งหมด

นอกจากนี้ยังจะแสดงภาพถ่ายหม้อทองเหลืองขนาดยักษ์ ภาพกระต่ายขูดมะพร้าวในรูปแบบของมุสลิม ภาพทรงนกตอยนัคคุม ภาพกลองใหญ่ (มือแนรายอ) ภาพเรือขุด ภาพลูกช่างท้องถิ่น ภาพหมากหลุม ภาพหมากรุกท้องถิ่น เป็นต้น เจ็อนโซหนึ่งที่มีผลต่อการจัดแสดงก็คือ ความสนใจของผู้ที่ให้การสนับสนุนการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ เช่น ผู้ให้บริจาคที่ดินประสงค์ให้นำมาจัดแสดงด้วย เพราะนามสกุลผู้บริจาคแปลว่าว่าว ในอนาคตยังมีแผนที่จะรับสมัครเด็กนักเรียนจากโรงเรียนในแถบนั้นมาเรียนทำว่าวบุหลัน (ว่าววงเคียน) หลังจากนั้นจะจัดแข่งว่าวตามประเพณีดั้งเดิม ว่าวที่ชนะเลิศจะได้เข้ามามีแสดงไว้ในพิพิธภัณฑ์ คาดว่าจะมีการทำว่าวขายด้วยเพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมและรายได้ นอกจากนี้ยังมีการสอนเด็กทำกริชโบราณ และเป็นศูนย์ฝึกอาชีพงานหัตถกรรมฝีมือต่าง ๆ ด้วย

แหล่งข้อมูล: กลุ่มอนุรักษ์กริชรามัน, การอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปะการทำกริชรามัน ต.ตะโล๊ะทะเล อ.รามัน จ.ยะลา, เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัย "พลังสังคมไทยในทศวรรษหน้า: ทางเลือกกับความเป็นจริง" คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ สภาสังคมวิทยา และสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อวันที่ 30-31 สิงหาคม 2546. การประชุมเครือข่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (ภาคใต้) จัดโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 7 - 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ณ โรงแรมแกรนด์ปาร์ค จังหวัดนครศรีธรรมราช
แบบสอบถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น (พ.ศ.2546)

- ภาคผนวก 6 -

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ดร. ปรีดา เจลิมเผ่า กอนันตกุล ผู้อำนวยการศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2518 B.A. Hons. (Sociology and Social Anthropology)

University of Kent at Canterbury, U.K.

พ.ศ. 2524 Ph.D. (Social Anthropology) Cambridge University (Clare Hall), U.K.

นายตรงใจ หุตางกูร นักวิชาการ สำนักวิจัยและสนับสนุนการวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2538 ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) เกียรตินิยมอันดับ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2540 วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวสรินยา คำเมือง นักวิชาการ สำนักวิจัยและสนับสนุนการวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2535 ศิลปศาสตรบัณฑิต (ภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยนเรศวร

พ.ศ. 2540 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล

นางสาวศิริพร ศรีสินธุ์ไธ นักวิจัยประจำโครงการวิจัยและพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536 วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต (อิเล็กทรอนิกส์) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2542 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต (สังคมวิทยา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นายชีวลีทธิ์ บุญยเกียรติ นักวิชาการ สำนักวิจัยและสนับสนุนการวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2539 ศิลปศาสตรบัณฑิต (มานุษยวิทยา) เกียรตินิยมอันดับ 1 มหาวิทยาลัยศิลปากร

พ.ศ. 2542 Maîtrise d'ethnologie (ethnologie et patrimoine) mention : bien, Université de Lyon II,
Lyon, France

นางสาวปณิดา สระวาสี นักวิชาการ สำนักวิจัยและสนับสนุนการวิจัย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2538 บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงินการธนาคาร) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2546 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิภาควิทยา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่